

Houding en wensen van bewoners ten aanzien van het begrip Nationaal Landschap

In opdracht van LNV

Houding en wensen van bewoners ten aanzien van het begrip Nationaal Landschap

C.M. Goossen
T.A. de Boer

Alterra-rapport 1306

Alterra, Wageningen, 2006

REFERAAT

Goossen, C.M., T.A. de Boer, 2006. *Houding en wensen van bewoners ten aanzien van het begrip Nationaal Landschap*. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 1306. 76 blz.; 8 afb.; 28 tab.; 12 ref.

Via een online enquête onder 4000 bewoners van alle Nationale Landschappen is gevraagd naar de houding en wensen ten aanzien van Nationale Landschappen. Ruim de helft van alle Nederlanders heeft van het begrip Nationaal Landschap gehoord. Ook de bewoners kennen het begrip maar weten niet dat ze in een Nationaal Landschap wonen. De bewoners zijn voor economische ontwikkelingen in een Nationaal Landschap maar hechten zeer sterk aan het kenmerkende van het landschap. Dit mag niet verloren gaan voor generaties na ons. De meeste bewoners gaan met bijna 5 motieven recreëren. Het motief “er even tussen uit” is het populairst. Op basis van deze motieven hebben de bewoners verschillende inrichtingswensen. Op basis van de motieven en bijbehorende inrichtingswensen zou een Nationaal Landschap een recreatieve zoning moeten krijgen.

Trefwoorden: Houding, wensen, Nationaal Landschap, recreatie, beleving, gebruik, inrichting, enquête, bewoners

ISSN 1566-7197

Dit rapport kunt u bestellen door € 15,- over te maken op banknummer 36 70 54 612 ten name van Alterra, Wageningen, onder vermelding van Alterra-rapport 1306. Dit bedrag is inclusief BTW en verzendkosten.

© 2006 Alterra
Postbus 47; 6700 AA Wageningen; Nederland
Tel.: (0317) 474700; fax: (0317) 419000; e-mail: info.alterra@wur.nl

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Alterra.

Alterra aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Inhoud

Woord vooraf	7
Samenvatting	9
1 Inleiding	13
1.1 Probleemstelling	13
1.2 Achtergrond	13
1.3 Leeswijzer	13
1.4 Dataverzameling	14
1.4.1 Response	14
1.4.2 Representativiteit	15
1.5 Persoonlijke kenmerken bewoners	16
2 De begrippen houding en wensen	19
2.1 Inleiding	19
2.2 Houding	19
2.3 Het meten van houding	20
2.4 Beleving als wens	21
2.5 Recreatief gebruik	22
2.6 Wensen	22
3 Bekendheid van het begrip Nationaal Landschap	25
3.1 Opvallendste resultaten	25
3.2 Inleiding	25
3.3 Bekendheid Nationaal Park	26
3.4 Bekendheid Nationaal Landschap	26
3.5 Persoonlijke kenmerken	26
4 Houding	29
4.1 Opvallendste resultaten	29
4.2 Inleiding	29
4.3 Rijksbeleid	30
4.4 Definitie van het begrip	30
4.5 Functie en waardering landschap	31
4.6 Relatie mens en landschap	33
4.7 Belang landschap ten opzichte van andere functies	35
4.8 Verantwoordelijkheid	40
4.9 Conclusies houding	41
5 Wensen	43
5.1 Opvallendste resultaten	43
5.2 Inleiding	43
5.3 Type recreant	44
5.4 Het recreatieve gebruik	47

5.5 Wensen ten aanzien van beleving en gebruik	51
5.6 Conclusies wensen	56
6 Conclusies en aanbevelingen	57
6.1 Conclusies	57
6.2 Aanbeveling	58
Literatuur	61
Bijlage 1 Vragenlijst	63

Woord vooraf

Dit onderzoek wordt verricht binnen het programma van het beleidsondersteunend onderzoek van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. In het voorjaar van 2004 werden de Nationale Landschappen als een beleidscategorie in de Nota Ruime gepresenteerd. De rijksoverheid wil graag weten wat bewoners en van de gebieden vinden van deze beleidscategorie en de regels die daarbij horen. De uitkomst van dit onderzoek kan en zal mede de basis vormen voor verdere uitwerking van het Nationale Landschappenbeleid door de rijksoverheid en andere overheden. Ik wens u veel leesplezier toe.

Joost van der Linden
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Samenvatting

Een belangrijk onderdeel van het nieuwe landschapsbeleid zijn de Nationale Landschappen. Er is op dit moment nog niet heel veel bekend wat de bewoners vinden van Nationale Landschappen. De centrale vraagstelling in dit onderzoek luidt: Wat is de houding en wat zijn de wensen van de bewoners in Nationale landschappen ten aanzien van het beleid met betrekking tot de Nationale Landschappen? Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van een gestructureerde vragenlijst, dat online is uitgevoerd. De onderzoekdoelgroep bestaat uit 3823 personen woonachtig in de twintig Nationale Landschappen en 1118 personen die daarin niet woonachtig zijn.

Uit het literatuuronderzoek blijkt dat er vijf dimensies zijn om houding te kunnen meten, namelijk de definitie van het begrip, de functie van landschap, de relatie van de mens tot het landschap, het belang van landschap ten opzichte van andere belangen en de verantwoordelijkheid die men heeft en voelt voor het landschap. De wensen kunnen worden gemeten door naar het referentiekader te vragen waarmee personen gaan recreëren. Tevens moet worden gevraagd wat hun wensen zijn ten aanzien van de gebruikswaarde, de belevingswaarde en de attractiewaarde van een Nationaal Landschap.

Ruim de helft van alle Nederlanders geeft aan wel eens van het begrip Nationaal Landschap gehoord te hebben. Van deze mensen weet een groot aantal (83%) dat Nederland bepaalde gebieden heeft aangewezen als Nationaal Landschap. Nederlanders denken dat er gemiddeld 13 Nationale Landschappen zijn. Bijna 50% van de Nederlanders denkt dat er niet meer dan 6 Nationale Landschappen zijn. Circa 10% weet dat er 20 Nationale Landschappen zijn.

De bewoners van een Nationaal Landschap zijn zich niet bewust dat ze in een Nationaal Landschap wonen.

De bewoners hebben een positieve houding ten aanzien van het begrip Nationaal Landschap. Ze ondersteunen de definitie maar leggen wel duidelijk andere accenten. Voor de bewoners is het minder belangrijk dat een Nationaal Landschap internationaal uniek moet zijn. Het moet juist voor Nederlandse begrippen waardevol zijn. Het belang van natuur in een Nationaal Landschap vinden ze groter dan cultuurhistorie. Een Nationaal Landschap hoeft echter niet op slot. De bewoners zijn het niet met een beleid eens dat er alleen voor de eigen bevolking mag worden gebouwd. Woningbouw en bedrijvigheid mogen zich ontwikkelen, als er maar rekening wordt gehouden met het kenmerkende van het landschap. Bewoners hebben vooral een beschermende houding ten aanzien van het landschap. Ze vinden het belangrijk om het landschap te beschermen voor generaties na ons.

Gemiddeld genomen waarderen de bewoners het landschap van het Nationaal Landschap waarin ze wonen. Voor de bewoners geeft de status van Nationaal Landschap niet veel extra waarde aan het landschap. Bijna tweederde deel van de

bewoners vindt het belangrijk tot zeer belangrijk om te weten hoe het landschap zich in de toekomst gaat ontwikkelen. Vooral omdat de helft van de bewoners zich zorgen maakt over de toestand van het landschap en zich persoonlijk redelijk tot zeer sterk verbonden voelt met het Nationaal Landschap waarin ze wonen.

Het belang van landschap, natuur en cultuurhistorie wordt gemiddeld genomen hoger geacht dan de belangen van bijvoorbeeld woningbouw, recreatie en bedrijvigheid. Daarvoor hebben de bewoners ook wel iets voor over. De offerbereidheid van de bewoners is redelijk groot. Het meeste steun geven de bewoners aan het idee om de burger aandeelhouder van een Nationaal Landschap te laten worden en groen kan beleggen als fiscale faciliteit. Ook een groenbijdrage voor de omgeving opnemen in de koopprijs, erfpacht of huurprijs van bedrijventerreinen, vinden de bewoners een goed idee.

Van de 100 keer dat de bewoners gaan recreëren, doen ze dat gemiddeld 30 keer met het motief om er even tussen uit te zijn. Het motief gezelligheid staat met 24% op de tweede plaats. De uitkomsten bij de motieven interesse en liefhebbers zijn ongeveer gelijk, namelijk 18%. Het motief uitdaging scoort met 10% als laatste.

De Nationale Landschappen worden door de bewoners veel gebruikt. Een Nationaal Landschap wordt vooral gebruikt om te wandelen en te fietsen, maar ook om te luieren en te zonnen en om de hond uit te laten. Bewoners die vaker met het motief “gezelligheid” of met het motief “er tussen uit” gaan recreëren, trekken er in hun vrije tijd gemiddeld minder vaak op uit in hun Nationaal Landschap. Daarentegen gaan bewoners die vaker het motief “interesse” of het motief “natuur liefhebben” kiezen, er vaker op uit. Bijna 59% van de bewoners is tevreden met het recreatieaanbod in hun Nationaal Landschap. Toch zegt bijna 40% van de bewoners dat er activiteiten zijn die ze niet kunnen ondernemen in een Nationaal Landschap omdat daarvoor de mogelijkheden ontbreken of te weinig ontwikkeld zijn, terwijl ze deze wel willen ondernemen. Het gaat dan vooral om zwemmen in open water, struinen, varen met zeil- of motorboot, kanoën en roeien en barbecuen/picknicken. De bewoners die vinden dat er wel iets mag veranderen in hun Nationaal Landschap, willen dat er meer bos komt en meer ruige natuurgebieden zonder voorzieningen waar je vrij rond kunt lopen. Ook meer meren en plassen zijn een wens. Ze vinden dat daarvoor het aantal bedrijfsgebouwen verminderd mag worden evenals het aantal wegen. Ook vinden deze bewoners dat grootschalig akker- of weiland mag veranderen in kleinschalig akker- of weiland. De bewoners zijn verdeeld over het voorstel om wilde, niet toegankelijke natuurgebieden te realiseren. Evenveel bewoners vinden dat er meer hiervan mag komen als ook dat deze vorm mag afnemen.

De inrichtingswensen zijn verschillend per motief. Het lijkt er op dat de inrichtingswensen van de mensen met het motief “gezelligheid” vaak overeenkomen met het motief “uitdaging”. Deze wensen zijn vaak tegengesteld aan de wensen van de mensen met de motieven “interesse” en “liefhebber”. Een verklaring hiervoor zou kunnen liggen in het feit dat de mensen met de motieven “gezelligheid” en “uitdaging” over het algemeen jonger zijn en lager opgeleid. Mensen met de

motieven “interesse” en “liefhebbers” zijn in het algemeen ouder en hoger opgeleid en bestaan vaker uit tweepersoonshuishoudens zonder thuiswonende kinderen. De wensen van de mensen met het motief “er tussen uit” zit vaak tussen deze twee uitersten in. Het ligt daarom voor de hand om een recreatieve zonering toe te passen in een Nationaal Landschap.

Concluderend kan gesteld worden dat de bewoners een positieve houding hebben en zijn ze voor economische ontwikkeling van Nationale Landschappen, maar met behoud van het kenmerkende van het landschap. Dit telt voor hen erg zwaar. Ze zijn redelijk tevreden over de recreatieve gebruiks- en belevingswaarde, maar willen wel nog enkele verbeteringen. Door de betrokkenheid van de bewoners is het van groot belang dat de bewoners op de hoogte worden gesteld van de ontwikkelingen met betrekking tot een Nationaal Landschap. Het samen met de bevolking opzetten van een landschapsplan kan daarbij helpen.

1 Inleiding

1.1 Probleemstelling

Wat is de houding en wat zijn de wensen van de bewoners in Nationale Landschappen ten aanzien van het beleid voor Nationale Landschappen?

1.2 Achtergrond

Met het verschijnen van de Nota Ruimte en de Agenda Vitaal Platteland en het Europese Landschapsverdrag zijn de doelen met, de ambities in en verantwoordelijkheden voor het landschapsbeleid opnieuw vastgesteld. Een belangrijk onderdeel van het nieuwe landschapsbeleid zijn de Nationale Landschappen. Voor de implementatie en realisatie van deze beleidscategorie is behoefte aan een beschrijving over de huidige stand van zaken over de houding en wensen van de bewoners van Nationale Landschappen. De houding kan informatie opleveren of en in welke hoedanigheid er draagvlak is voor dit beleid.

Het onderzoek moet gegevens opleveren over de mate waarin bewoners zich iets kunnen voorstellen bij een Nationaal Landschap en wat ze vinden van het beleid ten aanzien van Nationale landschappen. Tevens geeft het inzicht in hoeverre het begrip bekend is bij het Nederlandse publiek.

1.3 Leeswijzer

Allereerst is een korte literatuurstudie uitgevoerd naar houding en wensen van mensen ten aanzien van natuur, recreatie en natuurbeleid (hoofdstuk 2). De aanname is dat de houding ten aanzien van natuur in grote mate overeenkomt naar de houding ten aanzien van landschap. Ook is via de literatuur achterhaald hoe deze onderwerpen het best gemeten kunnen worden. Op grond hiervan is een vragenlijst opgesteld, mede in overleg met de opdrachtgever. Deze vragenlijst is vervolgens afgenomen onder bewoners van Nationale Landschappen en enkele vragen zijn gesteld aan niet-inwoners via een internetpanel. Vervolgens zijn de gegevens geanalyseerd en over de bekendheid wordt gerapporteerd in hoofdstuk 3. De resultaten over de houding worden beschreven in hoofdstuk 4. Hoofdstuk 5 geeft het resultaat over de wensen. In hoofdstuk 6 zijn de conclusies en aanbevelingen opgenomen. De resultaten zijn beschreven voor alle Nationale Landschappen en niet voor de Nationale Landschappen afzonderlijk. De hoofdstukken 3, 4 en 5 beginnen met de opvallendste resultaten.

1.4 Dataverzameling

Er zijn verschillende methoden voorhanden om de opvattingen van burgers over een bepaald onderwerp te achterhalen. De meest gehanteerde zijn telefonische enquêtes en postenquêtes. Beide methoden kenmerken zich door een hoge non-response. Om dit te voorkomen is gekozen voor een online panelonderzoek (PanelClix) van het bureau MarketResponse. Dit panel bestaat uit 206.000 leden die willen meewerken aan online onderzoek. Voorafgaand aan het onderzoek is een doelgroepselectie gemaakt op basis van de postcodes van de 20 Nationale Landschappen. PanelClix heeft een uitnodigingsmail gestuurd aan de leden die voldoen aan de doelgroep van het onderzoek. In de mail zit een link naar de website van MarketResponse waar de vragenlijst ingevuld wordt. Zowel de hosting van de website, als de dataverwerking heeft plaatsgevonden bij MarketResponse. De gemiddelde invultijd bedroeg circa 20 minuten indien men inwoner was van een Nationaal Landschap. Als men geen inwoner was, duurde het invullen van de vragenlijst enkele minuten.

1.4.1 Response

Omdat de response lager uitviel dan verwacht, zijn na 1,5 week veldwerk leden van De Onderzoek Groep van MarketResponse (die woonachtig zijn in de 20 Nationale Landschappen) benaderd om online deel te nemen aan het onderzoek, wat nog wat response heeft opgeleverd.

De populatie en onderzoekdoelgroep bestaan uit huishoudens woonachtig in de twintig Nationale Landschappen en huishoudens die daarin niet woonachtig zijn.

Het steekproefkader wordt gevormd door uit leden van PanelClix en in een later stadium leden van De Onderzoek Groep van MarketResponse (alleen voor de twintig Nationale Landschappen).

Aangezien het aantal inwoners uit de verschillende Nationale Landschappen relatief klein is, zijn alle leden van PanelClix en De Onderzoek Groep woonachtig in deze gebieden benaderd voor het onderzoek. Voor de inwoners van de rest van Nederland is een representatieve steekproef getrokken.

De vragenlijsten zijn afgenomen onder personen van 16 jaar of ouder. Het veldwerk van het onderzoek is uitgevoerd in de periode 11 tot en met 30 oktober 2005. Om de response te optimaliseren zijn maximaal 3 reminders verstuurd per e-mail.

De uitvoering van het veldwerk heeft plaatsgevonden conform de Nederlandse en Europese (Esomar) onderzoekrichtlijnen. Dit houdt onder meer in dat respondenten de garantie hebben gekregen dat hun anonimiteit wordt gerespecteerd.

In totaal hebben 3.823 personen deelgenomen aan het onderzoek, als volgt verdeeld over de verschillende Nationale Landschappen (tabel 1). Daarnaast hebben er nog

1.118 personen deelgenomen, wonend in de rest van Nederland bij de vragen over de bekendheid.

Tabel 1 Deelname personen (N) per Nationaal Landschap

Nationaal Landschap	Response	Nationaal Landschap	Response
Achterhoek	136	Middag-Humsterland	88
Arkenheem-Eemland	136	Nieuwe Hollandse Waterlinie	272
Drentse AA	55	Noordelijk Wouden	184
Gelderse Poort	70	Noord-Hollands Midden	265
Graafschap	218	Noordoost Twente	122
Groene Hart	264	Rivierengebied	273
Groene Woud	261	Stelling van Amsterdam	184
Heuvelland	264	Veluwe	269
Hoeksche Waard	252	Zuidwest Friesland	68
IJsseldelta	174	Zuidwest Zeeland	268

Tabel 2 geeft de responseverantwoording weer van de gesprekken die in het kader van dit onderzoek zijn gevoerd.

Tabel 2 Responseverantwoording

	Absoluut n=	Relatief in %
Aantal uitnodigingen verstuurd	18.518	100
- Non-response, quota vol of	12.561	68
- Quotacellen vol	55	*
- Afgebroken/gestopt	961	5
- Via PanelClix	4.683	95
- Via De Onderzoek Groep	258	5

1.4.2 Representativiteit

Om op basis van het steekproefonderzoek per Nationaal Landschap en voor de rest van Nederland uitspraken over de populatie te kunnen doen, is het van belang dat de steekproef representatief is. Dit betekent dat de steekproef qua samenstelling zoveel mogelijk moet overeenkomen met de populatie.

Door differentiële non-reponse en de inzet van online dataverzameling wijkt de steekproef qua samenstelling af van de populatie. Om de invloed hiervan op de totaalresultaten te corrigeren zijn de resultaten gewogen.

MarketResponse maakt gebruik van een wegingprogramma dat werkt met wegingtargets. Dit houdt in dat aan het programma een aantal targettabellen (matrices of alleen randtotalen) met populatiekenmerken wordt aangeboden. Deze gegevens worden door het programma vergeleken met de ongewogen steekproef. Door het toekennen van gewichten (de zogenaamde weegfactoren) aan individuele respondenten zorgt het programma ervoor dat de steekproef qua samenstelling overeenkomt met de populatie (targets). Het programma 'zoekt' naar de optimale

oplossing. Dit is de oplossing waarbij de targets zo dicht mogelijk worden benaderd, terwijl de weegfactoren zo weinig mogelijk afwijken van het 'ideaal' (= weegfactor 1).

Door de weging tellen antwoorden van personen in ondervertegenwoordigde groepen (in de steekproef) relatief zwaarder mee in het totaalresultaat; de antwoorden van oververtegenwoordigde groepen tellen juist minder zwaar mee.

In dit onderzoek is gewogen op geslacht (man/vrouw), leeftijd (16-29, 30-39, 40-49, 50 jaar of ouder) en gezinsgrootte (1, 2, 3, 4 of meer). De basis voor de wegingtargets wordt gevormd door de Gouden Standaard 2005.

De weging is uitgevoerd per Nationaal Landschap. De rest van Nederland is afzonderlijk en op dezelfde wijze gewogen op basis van het profiel van personen uit die gebieden

1.5 Persoonlijke kenmerken bewoners

Om de antwoorden in een kader te kunnen zetten, is het van belang om te weten wat voor mensen de enquête hebben ingevuld. Daarvoor is een aantal achtergrondvragen gesteld die hier kort zullen worden beschreven. De resultaten zijn gewogen naar leeftijd, geslacht en huishoudgrootte. Daarmee is de onderzoeksgroep representatief gemaakt voor de bewoners per nationaal landschap.

Allereerst is er een redelijk gelijke verdeling tussen mannen (49%) en vrouwen (51%). Tabel 3 laat zien hoe de verdeling van de bewoners is naar leeftijd. De gemiddelde leeftijd is 43 jaar. Bewoners van 66 jaar en ouder komen relatief weinig voor.

Tabel 3 Leeftijd in klasse

Leeftijd in klasse	N	%
16 – 25 jaar	552	14
26 – 35 jaar	655	17
36 – 45 jaar	788	21
46 – 55 jaar	1079	28
56 – 65 jaar	659	17
≥ 66 jaar	91	2
Totaal	3824	100

Tabel 4 geeft het opleidingsniveau weer. De respondenten hebben een redelijk opleidingsniveau. Circa 31% heeft MBO en 27% heeft HBO.

Tabel 4 Opleidingsniveau

Opleidingsniveau	N	%
Lagere school	107	3
MAVO/LBO	682	18
MBO	1158	31
Havo/Atheneum	565	15
HBO	1028	27
Universiteit	242	6
Totaal	3782	100

Het bruto gezinsinkomen is in tabel 5 weergegeven. Opvallend is dat een groot gedeelte (39%) een bruto gezinsinkomen heeft van boven modaal.

Tabel 5 Bruto Gezinsinkomen

Bruto Gezinsinkomen	N	%
Onder modaal	648	17
Modaal	959	25
Boven modaal	1508	39
Wil niet zeggen	540	14
Weet niet	169	4
Totaal	3824	100

De gemiddelde huishoudgrootte is 2,85. Circa 15% is een eenpersoonshuishouden en 35% is een tweepersoonshuishouden (tabel 6).

Tabel 6 Huishoudgrootte

Huishoudgrootte	N	%
1-persoons	569	15
2-persoons	1350	35
3 of meer personen	1901	50
Totaal	3820	100

Respondenten die in bepaalde bedrijfstakken werkzaam zijn, zijn mogelijk meer betrokken bij Nationale Landschappen en hebben mogelijk ook meer te maken met het beleid hier over. Daarom is aan de respondenten gevraagd in welke bedrijfstak ze werkzaam zijn. Tabel 7 laat dit zien.

Tabel 7 Werkzaam per type bedrijfstak

Bedrijfstak	N	%
Overheid	514	13
Agrarische sector	370	10
Eigen bedrijf	640	17
Overig	2300	60
Totaal	3824	100

2 De begrippen houding en wensen

2.1 Inleiding

Dit onderzoek richt zich op de houding, de beleving en de wensen van bewoners van Nationale Landschappen. In dit hoofdstuk wordt verslag gedaan van een korte literatuurstudie naar deze onderwerpen en hoe deze geoperationaliseerd worden in de vragenlijst.

2.2 Houding

Steun voor natuur en het natuurbeleid hangt nauw samen met maatschappelijke steun voor dit beleid (Buijs & Volker, 1997). Dit zal voor wat betreft steun voor landschap en landschapsbeleid niet anders zijn. Daarom wordt in dit onderzoek gebruik gemaakt van de inzichten die opgedaan zijn bij het draagvlakonderzoek naar natuur en natuurbeleid.

Draagvlak kan omschreven worden als passieve of actieve steun voor natuurbehoud en/of natuurbeleid. Passieve steun vertaalt zich vooral in een positieve houding tegenover het beleid. Actieve steun wijst op de bereidheid van individuen om daadwerkelijk zelf een bijdrage te leveren aan het instandhouden van natuur en landschap, bijvoorbeeld door vrijwilligerswerk.

Volgens Buijs et al (1998) wordt de basis voor het draagvlak voor natuur en het natuurbeleid gevormd door de ideeën van burgers over het belang van de natuur en het beeld dat ze hebben van de natuur. Zij noemen dit respectievelijk natuurvisies en natuurbeelden. Zowel de natuurvisie als de natuurbeelden zijn stevig verankerd in het normen- en waardepatroon van mensen. Deze normen en waarden zijn dan ook meestal stabiel over lange tijd. Samen met andere cultuur- en persoonlijkheidskenmerken vormt dit het potentiële draagvlak. Het potentiële draagvlak kan zich uiteindelijk manifesteren in concreet draagvlak; dat wil zeggen positieve houdingen en gedragingen met betrekking tot natuurbehoud en/of het natuurbeleid. Het potentiële draagvlak is een belangrijke graadmeter voor het draagvlak voor natuur en natuurbeleid op de lange termijn. De meer concrete houdingen en gedragingen vormen het draagvlak voor het huidige natuurbeleid.

In de afgelopen jaren hebben verschillende onderzoeken plaatsgevonden naar de natuurhouding van mensen en hoe die gemeten kan worden. In deze onderzoeken zijn vragenlijsten gebruikt om verschillende aspecten van natuurhouding te meten en om een indruk te krijgen van het draagvlak dat er onder de bevolking is voor het natuurbeleid.

2.3 Het meten van houding

In het draagvlakonderzoek worden verschillende aspecten of dimensies van natuurhouding onderscheiden. Van Winsum-Westra (2003) noemt er vijf en beschrijft op welke manier die gemeten zouden kunnen worden om een zo goed mogelijke differentiatie tussen de actoren te bewerkstelligen.

1. De definitie van de natuur

Mensen hebben verschillende definities van natuur. Een manier om definities van natuur te achterhalen is het vragen naar natuurbeelden. Er zijn verschillende indelingen in natuurbeelden bijv. in soorten natuur: elementen, spontane natuur, productienatuur, aangelegde natuur. De indeling is erg afhankelijk van de stellingen die de onderzoeker heeft gebruikt om tot de indeling te komen. Volgens Van Winsum-Westra zijn natuurbeelden voor het meten van natuurhouding minder relevant als het gaat om het voorspellen van verschillen tussen mensen.

2. De functie en waardering van de natuur

Bij de functie van de natuur gaat het erom te weten te komen wat de actor als belangrijkste functies voor de natuur ziet. Van belang hierbij is of de natuur alleen voor de mens belangrijk en nuttig wordt gevonden, of dat de natuur ook een eigen intrinsieke waarde heeft. Volgens Buijs & Volker (1997) kan onderscheid gemaakt worden in immateriële – ethische functies, esthetisch – recreatieve functies en materiele – economische functies. Deze functies kunnen gevraagd worden in stellingen bijv. “De natuur in een landschap is belangrijk voor ontspanning”.

3. De relatie tussen mens en natuur

In het draagvlakonderzoek wordt ook gekeken wat de relatie is tussen mens en natuur. Is de mens heerser, beschermer, of gebruiker van de natuur? Het meten van natuurvisie gebeurt door stellingen, waarbij voor elke categorie (heerser, gebruiker) een aantal stellingen worden opgesteld. In de praktijk blijkt dat respondenten bij meerdere categorieën ingedeeld kunnen worden.

4. De relatieve belangen van natuur t.o.v. andere belangen

De belangen van de natuur worden bij het plannen van bijvoorbeeld woningbouw of infrastructuur afgewogen tegen allerlei andere, veelal economische belangen die ook een rol spelen. Het meten van een rangordening van deze belangen is het meest relevant.

5. Verantwoordelijkheidsgevoel.

Het verantwoordelijkheidsgevoel voor de natuur heeft betrekking op wat de actor zelf bijdraagt aan het instandhouden van de natuur. Een stapje verder dan verantwoordelijkheidsgevoel is de offerbereidheid van de actor. Wat heeft de actor er voor over om de natuur te ontzien? Offerbereid kan in geld uitgedrukt worden, maar er kan ook gevraagd worden wat men ter bevordering van de natuur bereid is na te laten of in te leveren of de inzet van de actor voor de natuur bijvoorbeeld door het verrichten van vrijwilligerswerk. Volgens Van Winsum-Westra is een meting van het

verantwoordelijkheidsgevoel het meest geschikt om na te gaan of de respondent een positieve of negatieve natuurhouding bezit. Metingen van de andere dimensies van natuurhouding kunnen gebruikt worden als extra informatie over de manier waarop de actoren de natuur bekijken.

Naast deze 5 dimensies gaat het bij houding ook om de mening van de burgers over de mate waarin men de toestand van het landschap als een probleem ervaart. Moeten we het landschap beschermen en waarom dan? Als er geen probleem wordt gesignaleerd, zal er ook geen steun bestaan voor beleid op dit vlak. Het probleem kan zowel kwantitatief als kwalitatief zijn. Een kwantitatief probleem behelst bijvoorbeeld veranderingen in het landschap voor wat betreft het aantal woningen, bedrijventerreinen, stallen, de hoeveelheid natuur etc. Daarnaast kan er een kwalitatief probleem bestaan. De toestand van het huidige landschap is slecht, bijvoorbeeld door allerlei veranderingen zoals verrommeling, achterstallig onderhoud etc.

Voor het meten van houdingen zijn attitudeschalen het meest geschikt (Van Winsum-Westra, 2003). Een typische attitudeschaal bestaat uit een verzameling vragen die aan respondenten worden voorgelegd om hun houding ten opzichte van een verschijnsel vast te stellen. Voor het construeren van attitudeschalen zijn verschillende technieken voorhanden. Een veel gebruikte techniek van attitude-meting is de Likert schaal. Deze schaaltechniek bestaat uit een serie uitspraken. De respondent moet per uitspraak aangeven in hoeverre hij het ermee eens is. De antwoordcategorieën zijn van tevoren vastgelegd en variëren van 'volledig mee eens' tot 'volledig mee oneens'. Ieder antwoord krijgt een bepaalde rekenkundige waarde. Op basis van de antwoorden op alle uitspraken wordt een somscore berekend, die aangeeft in hoeverre de te meten variabele bij de respondent aanwezig is.

Langers en Vreke (2003) deden onderzoek naar het meten van de opvattingen en gedragsintenties van de Nederlandse bevolking over de natuur. Ze ontwierpen een vragenlijst met vragen over houding (mening over de natuur), gedragsintentie (wat wil je doen of laten voor de natuur), begripsvaliditeit (binding met de natuur) en vragen naar persoonskenmerken. De belangrijkste conclusie van dit onderzoek is dat respondenten qua houding iets uitgesprokener zijn dan qua gedragsintentie. Dit betekent dat een groot draagvlak voor natuur blijkbaar niet leidt tot een even grote bereidheid om er in de praktijk wat aan te doen.

2.4 Beleving als wens

Mensen kunnen verschillende betekenissen toekennen aan landschappen. Welke betekenissen iemand toekent aan een gebied, wordt door een groot aantal factoren bepaald (Buijs e.a., 2004). Voor cultuurhistorici zullen landschappen vooral betekenis hebben als dragers van belangrijke cultuurhistorische waarden. Voor bewoners krijgt het landschap vooral van betekenis als aantrekkelijke woonomgeving. De betekenissen die mensen toekennen aan landschappen zijn enerzijds sterk persoonlijk, maar ook sociaal en cultureel bepaald.

Hoe een landschap wordt beleefd hangt nauw samen met de betekenis die aan het gebied wordt toegekend. Iemand die het landschap vooral ziet als aantrekkelijke woonomgeving beleefd het gebied heel anders als iemand die het gebied vooral ziet als natuurgebied. Als 'natuur' de belangrijkste betekenis voor een betrokkene is, wordt de beleving vooral bepaald door de aanwezigheid van flora en fauna, de natuurlijkheid van het gebied etc. Dit is een heel andere beleving dan die van een bewoner voor wie het landschap vooral betekenis heeft als woonomgeving, waarin hij regelmatig een korte wandeling maakt.

De beleving van een landschap wordt bepaald door verschillende aspecten. Allereerst wordt de beleving bepaald door de directe waarneming van het gebied. Het visuele landschap, de geluiden en geuren bepalen dan de beleving van mensen. In het belevingsonderzoek wordt dit meestal gemeten in termen als schoonheid en aantrekkelijkheid.

Het tweede aspect dat de beleving bepaald is kennis en ervaringen van mensen die niet direct door de zintuigen worden veroorzaakt. Het gaat hierbij om verhalen, ontstaansgeschiedenis en persoonlijke ervaringen die verbonden zijn aan het landschap. Op basis van deze subjectieve kenmerken van het landschap krijgt een gebied zijn eigen identiteit en wordt het van een willekeurige ruimte een specifieke plek. Dit kan gemeten worden door de binding of het gevoel van verbondenheid met het landschap te meten.

2.5 Recreatief gebruik

Naast de belevingswaarde van een landschap speelt ook de gebruikswaarde een belangrijke rol. De beleving van een landschap is in de praktijk ook sterk afhankelijk van de mogelijkheid om het gebied direct te ervaren. De toegankelijkheid en de (on)mogelijkheden voor recreatieve activiteiten zijn dus mede bepalend voor de beleving van het landschap. In de natuur en landschap zijn veel verschillende activiteiten mogelijk. Wandelen en fietsen zijn veruit de belangrijkste bezigheden, maar ook toeren, zonnen, zwemmen, picknicken, (dag)kamperen en varen zijn belangrijke buitenactiviteiten. Mensen ondernemen ook vaak meerdere activiteiten op één dag. Ze combineren bijvoorbeeld wandelen in een natuurgebied met een picknick of horecabezoek of bezoek aan bezoekerscentrum.

2.6 Wensen

Reneman (1999) heeft onderzoek gedaan naar wensen van mensen met betrekking tot natuur en landschap in de leefomgeving. In het algemeen zoeken Nederlanders plekken waar het stil en rustig is en waar er afwisseling is in soorten natuur, planten en dieren. Bossen zijn favoriet en grootschalig akker- en weideland wordt het minst aantrekkelijk gevonden. Op regionaal niveau zijn er verschillen in de voorkeuren voor de fysieke verschijningsvorm van natuur en landschap. Burgers hebben de neiging om de soorten natuur en groen die de eigen regio typeren aantrekkelijker te vinden dan soorten natuur en groen die de eigen regio minder typeren. Bijvoorbeeld

in de regio's waar heuvels voorkomen scoort 'heuvellandschap' hoger; in de regio's waar rivieren voorkomen scoort 'rivieren met uiterwaarden' hoger en in de westelijke kustregio's scoort 'zee, strand en duinen' hoger. Uit het onderzoek blijkt ook dat wandelen en fietsen de meest populaire activiteiten in de natuur zijn.

Om rekening te houden met de gedifferentieerde wensen en beleving van mensen is door Elands en Lengkeek een indeling gemaakt in vijf belevingsdimensies. Deze vijf belevingsdimensies zijn amusement, afleiding, interesse, vervoering en toewijding. Centraal in de theorie staan de begrippen 'alledaagse werkelijkheid' en 'het andere'. Van de eerste naar de vijfde dimensie maakt het individu zich steeds meer los van zijn eigen, alledaagse leven om zich uiteindelijk te willen binden aan een andere wereld. Deze dimensies zijn verklarend voor wat men in recreatie zoekt dan wel voor wat men ontvlucht. Gerritsen en Goossen (2004) hebben deze belevingsdimensies vertaald in vijf belevingsferen: gezelligheid, er tussen uit, interesse, natuurliefhebbers en uitdaging.

Aangenomen mag worden dat ook in de Nationale Landschappen veel gewandeld en gefietst zal worden. Om zicht te krijgen welke wensen mogelijk een rol zouden kunnen spelen, is in de literatuur gezocht naar onderzoeken die iets over wensen of kwaliteiten zeggen. Eén van rapporten die informatie geven over recreatieve kwaliteiten van het landelijk gebied is van Goossen et al (1997). In dit onderzoek is op basis van enquêtes aangegeven welke indicatoren wandelaars en fietsers belangrijk vinden om de kwaliteit van het landelijk gebied te kunnen bepalen. Veel van deze indicatoren zijn opgenomen in de vragenlijst van dit onderzoek. In het onderzoek van Goossen et al wordt bij de definitie van kwaliteit een onderscheid gemaakt tussen belevingswaarde en gebruikswaarde. Lengkeek (2000) voegt daar nog de narratieve waarde aan bij. De narratieve waarde is het geheel van verhalen over gebieden die de kwaliteit mede bepalen. Een uitzicht krijgt een andere kwaliteit als bekend is dat bijvoorbeeld Van Gogh dit uitzicht heeft nageschilderd. Ook verhalen over het ontstaan van landschappen, de flora en fauna, sagen en mythen kunnen de kwaliteit van een gebied verhogen. Vaak komen de verhalen in en over gebieden terug via de informatieborden die geplaatst zijn in het landschap. Maar ook gidsen of boswachters kunnen deze verhalen vertellen.

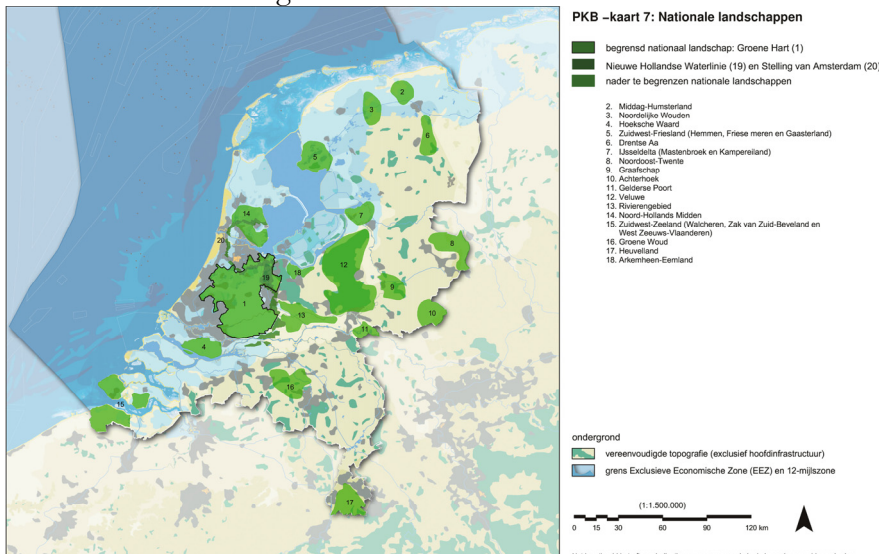
3 Bekendheid van het begrip Nationaal Landschap

3.1 Opvallendste resultaten

- 87% van de Nederlanders kent het begrip Nationaal Park.
- 4,5% van de Nederlanders weet dat er 20 Nationale Parken zijn.
- 59% van de Nederlanders geeft aan wel eens van het begrip Nationaal Landschap gehoord te hebben.
- 10% van deze 59% weet dat er 20 Nationale Landschappen zijn.
- Geen verschil in bekendheid tussen bewoners van Nationale Landschappen en niet-bewoners.
- 24% van de bewoners weet dat ze in een Nationaal Landschap wonen.

3.2 Inleiding

Nederland telt 20 Nationale Landschappen (zie afbeelding 1). In deze gebieden wonen circa 2,4 miljoen mensen, ofwel 15% van de bevolking. Weten de mensen dat ze in een dergelijk gebied wonen? Voor het welslagen van het beleid moet er een zekere mate van draagvlak zijn. Draagvlak kan alleen ontstaan indien bewoners en bezoekers iets van het beleid afweten. Het begrip Nationaal Landschap is daarom onderzocht onder een representatieve groep Nederlanders. Er is gevraagd of ze het begrip Nationaal landschap kennen. Verwacht wordt dat veel mensen het begrip mogelijk verwarren met het begrip Nationaal Park. Daarom is eerst gevraagd of ze het begrip Nationaal Park kennen en daarna is gevraagd naar de bekendheid van het begrip Nationaal Landschap. Om de bekendheid goed te onderzoeken is niet alleen aan bewoners gevraagd of ze het begrip Nationaal Landschap kennen. Ook aan de niet-bewoners is deze vraag gesteld. In totaal zijn er 1118 niet-bewoners ondervraagd en 3824 bewoners. De totale respons is via weging representatief gemaakt voor de Nederlandse bevolking.

Afb. 1 Ligging Nationale Landschappen

3.3 Bekendheid Nationaal Park

Het begrip Nationaal Park is zeer bekend; 87% van de Nederlanders kent het begrip. Van de bewoners van Nationale Landschappen is dit 89%, van de niet-bewoners 86%. Van de Nederlanders weet 82% dat ook Nederland Nationale Parken bezit. De bewoners weten dit iets vaker (84%) dan de niet-bewoners (82%) van Nationale Landschappen. De kennis houdt hier wel echter op, want de Nederlanders die weten dat ons land Nationale Parken heeft, denken dat Nederland gemiddeld 6 Nationale Parken bezit. Slechts 4,5% weet dat er 20 Nationale Parken zijn. 25% van de Nederlanders die op de hoogte is van het feit dat Nederland Nationale Parken heeft, denkt dat er in Nederland 1 Nationaal Park is.

3.4 Bekendheid Nationaal Landschap

Nederlanders kennen het begrip Nationaal Landschap. Ruim de helft (59%) geeft aan wel eens van het begrip gehoord te hebben. Als een Nederlander in een Nationaal Landschap woont, kent hij het begrip iets vaker (62%) dan als hij niet (59%) in een Nationaal Landschap woont, maar dit verschil is niet significant. Van de mensen die wel eens van het begrip gehoord hebben, weet een groot aantal (83%) dat Nederland bepaalde gebieden heeft aangewezen als Nationaal Landschap. Hierbij is geen verschil tussen bewoners en niet-bewoners. Nederlanders denken dat er gemiddeld 13 Nationale Landschappen zijn. Bijna 50% van de Nederlanders die weet dat Nederland bepaalde gebieden heeft aangewezen als Nationaal Landschap, denkt dat er niet meer dan 6 Nationale Landschappen zijn. Circa 10% weet het juiste aantal van 20 Nationale Landschappen.

Ondanks het feit dat een meerderheid weet dat Nederland gebieden heeft aangewezen als Nationaal Landschap, zijn de bewoners zich niet bewust dat ze in een Nationaal Landschap wonen. Slechts 24% van de bewoners die in een Nationaal Landschap woont, weet dit.

Woon sinds 1 jaar in mijn woonplaats, wist dus niet dat ik een Nationaal Landschap woonde, maar ik vind het hier zalig.

Vrouw, 39 jaar

3.5 Persoonlijke kenmerken

Zowel voor het begrip Nationaal Park als voor het begrip Nationaal Landschap gelden significante relaties. Mannen hebben vaker over de begrippen gehoord dan vrouwen. Hoe ouder de Nederlander in het algemeen is, hoe meer hij van de begrippen gehoord heeft (tabel 8). Jongeren geven aan veel minder op de hoogte te zijn van de begrippen. Ook het opleidingsniveau heeft een relatie en wel zodanig dat naarmate de opleiding hoger is, men meer op de hoogte is van de begrippen.

Tabel 8 Verdeling (%) leeftijdklasse naar geboord hebben van het begrip

Leeftijd in Klasse	Nationaal Park		Nationaal Landschap	
	Ja	Nee	Ja	Nee
16 – 25 jr	13,2	28,4	12,4	19,4
26 – 35 jr	16,6	27,2	14,9	22,8
36 – 45 jr	9,4	25,0	18,4	22,7
46 – 55 jr	29,5	14,2	30,6	22,9
56 – 65 jr	18,8	4,8	21,0	10,8
≥ 66 jr	2,5	0,3	2,8	1,4
Totaal (N)	4359,0	584,0	3073,0	1869,0

4 Houding

4.1 Opvallendste resultaten

- Voor de bewoners hoeft een Nationaal Landschap niet op slot; er mogen ontwikkelingen zijn maar met behoud van het kenmerkende van het landschap.
- 97% van de bewoners is het met het Rijksbeleid eens dat bepaalde gebieden extra bescherming nodig hebben in de vorm van een Nationaal Landschap.
- De definitie van een Nationaal Landschap wordt door de bewoners ondersteund, maar ze leggen wel andere accenten. Natuur vinden ze belangrijker dan internationale zeldzaamheid.
- De bewoners hebben een positieve waardering over het landschap van het Nationaal Landschap waarin ze wonen.
- De bewoners vinden het een plicht aan onze kinderen om het landschap te beschermen.
- Bijna tweederde deel van de bewoners vindt het belangrijk om te weten hoe het landschap zich in de toekomst gaat ontwikkelen.
- De helft van de bewoners maakt zich zorgen over de toestand van het landschap.
- De verbondenheid met het landschap is hoog.
- Bewoners zijn het niet eens dat er alleen voor de eigen bevolking gebouwd mag worden.
- Een meerderheid is er mee eens dat het agrariërs financieel aantrekkelijker gemaakt moet worden om aan landschapsbeheer te doen.
- De meeste steun geven de bewoners aan het idee om de burger aandeelhouder van een Nationaal Landschap te laten worden en beleggen in groen als fiscale faciliteit.

4.2 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de houding van de bewoners van Nationale Landschappen ten aanzien van het beleid betreffende Nationale Landschappen. Dit wordt gedaan aan de hand van de dimensies uit hoofdstuk 2. Voor elke dimensie zijn enkele vragen in de vragenlijst opgenomen. De uitkomsten van deze vragen worden in de volgende paragrafen beschreven. De dimensies zijn:

- definitie van het begrip
- functie en waardering landschap
- relatie mens en landschap
- belang landschap ten opzichte van andere functies
- verantwoordelijkheid

4.3 Rijksbeleid

Een belangrijk onderdeel van het nieuwe landschapsbeleid zijn de Nationale Landschappen. Het Rijksbeleid vindt dat bepaalde gebieden in Nederland extra bescherming en stimulans nodig hebben in de vorm van een Nationaal Landschap.

Er is grote steun onder de bewoners van Nationale Landschappen ten aanzien van het rijksbeleid om bepaalde gebieden te beschermen. Maar liefst 97% is het er mee eens dat bepaalde gebieden in Nederland extra bescherming en stimulans nodig hebben in de vorm van een Nationaal Landschap. Dit hoge aantal ligt in de lijn met uitkomsten van andere onderzoeken. Uit ander onderzoek blijkt namelijk dat 94% van de Nederlanders het beschermen van de natuur belangrijk tot zeer belangrijk vindt (Boer, Schulting, 2002).

4.4 Definitie van het begrip

De rijksoverheid omschrijft een Nationaal Landschap als landschappen met internationaal zeldzame, unieke en nationaal kenmerkende eigenschappen. In deze definitie valt direct een tweedeling op: internationaal zeldzaam én nationaal kenmerkend / waardevol. Vervolgens wordt het waardebegrip in de definitie gebaseerd op drie pijlers:

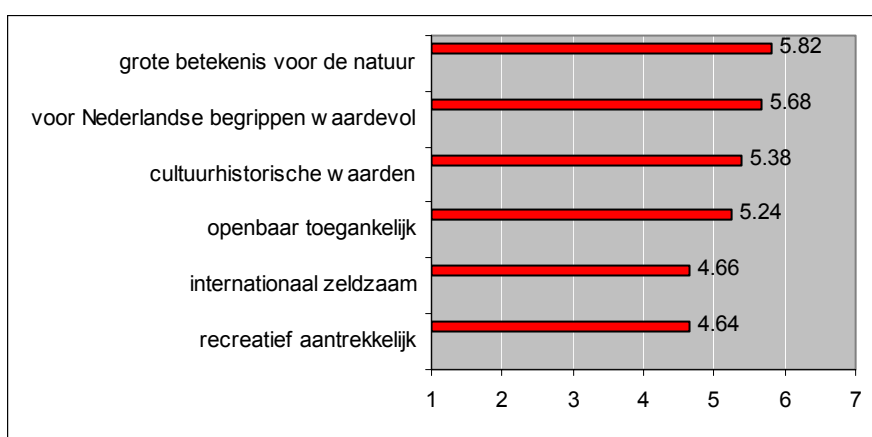
1. landschappelijk waardevol, vooral uit het oogpunt van cultuurhistorie;
2. grote recreatieve en toeristische betekenis;
3. grote ecologische betekenis.

Voor deze drie pijlers geldt dat de redenering start bij de landschappelijke waarde. Deze waarde krijgt meer glans wanneer er bovendien sprake is van een grote recreatief-toeristische en ecologische betekenis. Waar het gaat om het benoemen van het nationaal erfgoed is de Raad voor het Landelijk Gebied (RLG, 2005) van mening dat het vertrekpunt moet liggen in de internationale betekenis. De analyse moet daarom starten met de internationale zeldzaamheid, waarna de nationale kenmerkendheid wordt ingevuld en beargumenteerd aan de hand van de drie waardegebieden: landschap, recreatie-toerisme en ecologie.

De definitie van een Nationaal Landschap wordt door de bewoners ondersteund. Wel is het zo dat de bewoners verschillende accenten leggen op de definitie. Van alle accenten vinden de bewoners het meest belangrijk dat een Nationaal Landschap grote betekenis moet hebben voor de natuur (afb. 2). Circa 86% vindt dit belangrijk tot zeer belangrijk. Ook vinden ze het belangrijk dat een Nationaal Landschap een voor Nederlandse begrippen een waardevol landschap heeft. Ongeveer 85% vindt dit belangrijk tot zeer belangrijk. Dat een Nationaal landschap cultuurhistorische waarden bezit vindt 75% belangrijk tot zeer belangrijk. Voor 72% is het belangrijk tot zeer belangrijk dat het Nationaal Landschap openbaar toegankelijk is. 57% van de bewoners vindt het belangrijk tot zeer belangrijk dat een Nationaal Landschap recreatief aantrekkelijk is. Tenslotte vindt 56% het belangrijk tot zeer belangrijk dat een Nationaal Landschap in internationaal opzicht zeldzaam is. De bewoners hebben

hiermee een duidelijk andere voorkeur dan wat de Raad voor het Landelijk Gebied beargumenteerd.

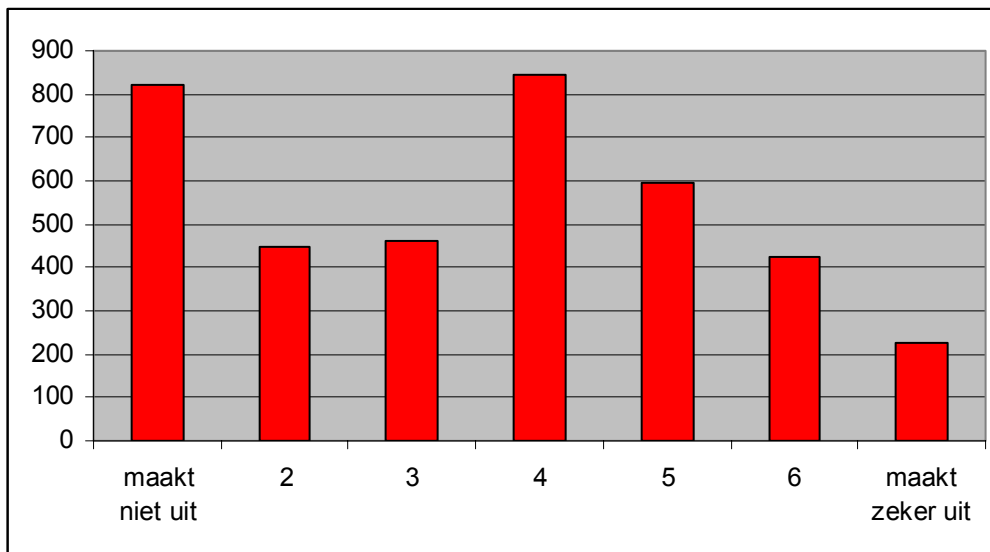
Opvallend is dat de accenten belangrijker worden gevonden naarmate men ouder is. Dit geldt het sterkst voor het accent toegankelijkheid. Naarmate de opleiding hoger is, vindt men het minder belangrijk dat een Nationaal Landschap internationaal zeldzaam is of recreatief aantrekkelijk moet zijn. De bewoners die in de agrarische sector werkzaam zijn (geweest), vinden het in verhouding minder belangrijk dat een Nationaal Landschap openbaar toegankelijk is. Bewoners die een eigen bedrijf hebben, vinden het in verhouding minder belangrijk dat een Nationaal Landschap recreatief aantrekkelijk moet zijn. Bewoners die bij de overheid werken, vinden het in verhouding meer belangrijk dat een Nationaal Landschap cultuurhistorische waarden bezit. Andere persoonlijke kenmerken geven geen verschillen.

Afb. 2 Gemiddelde belangrijkheid (schaal 1-7) per accent wat een Nationaal Landschap moet zijn

4.5 Functie en waardering landschap

Gemiddeld genomen waarderen de bewoners het landschap van het Nationaal Landschap waarin ze wonen positief. De gemiddelde waardering is een 5,6 op een schaal van 1 tot en met 7. Meer dan een kwart (26,7%) vindt het landschap zelfs zeer aantrekkelijk. De mate van aantrekkelijkheid heeft een sterke relatie met de mate waarin de bewoners zich verbonden voelen met het landschap en bekend zijn met het landschap. Blijkbaar wordt het landschap aantrekkelijker naarmate men meer bekend is met het landschap. Voor de bewoners geeft de status van Nationaal Landschap niet veel meer waarde aan het landschap. Voor 21% maakt het niet uit dat hun landschap deze status heeft. Bijna 6% ontleent hieraan wel meer waarde (afb. 3).

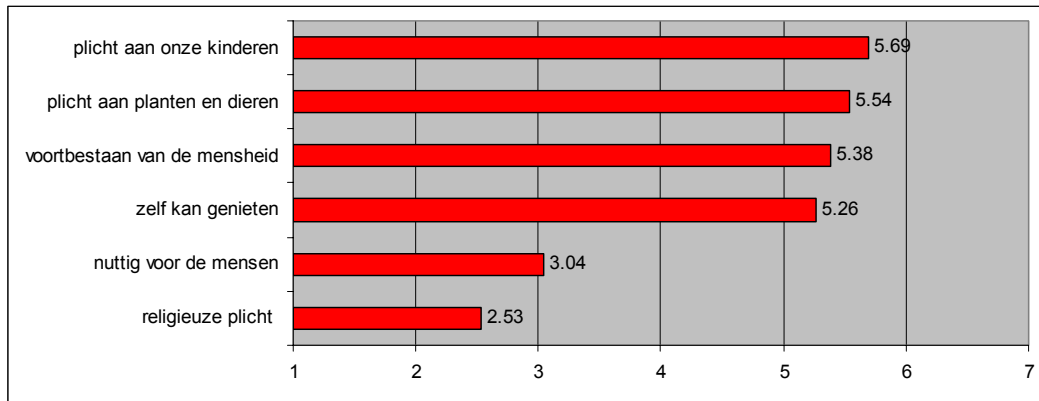
Afb. 3 Antwoorden op stelling: In hoeverre heeft het landschap in uw woonomgeving meer waarde voor u, omdat het landschap de status van Nationaal Landschap heeft.

De functie van een landschap is afhankelijk van het feit hoe mensen tegen het landschap in Nederland aankijken. Het blijkt dat de bewoners vooral een beschermende functie zien in plaats van een nuttige. Het landschap beschermen voor generaties na ons, vindt men het belangrijkste. Maar ook voor de flora en de fauna en het voortbestaan van de mensheid.

Natuur is voor ons gezin erg belangrijk het is fijn om op deze manier veel van de natuur te laten zien en te laten zien hoe belangrijk dat is aan de kinderen.

Vrouw, 40 jaar

Bescherming van een landschap om persoonlijke reden in de vorm van genieten vindt men ook belangrijk. Minder belangrijk vindt men het beschermen van een landschap indien het alleen nuttig is voor de mens. Het minst is men met de stelling eens dat bescherming van een landschap een religieuze plicht is (afb. 4).

Afb. 4 Belangrijkheid van de verschillende functies van het landschap op schaal 1-7

De bewoners reageren ook sterk als gevraagd wordt naar het landschap in de toekomst. Bijna iedereen heeft hier wel een mening over. Bijna tweederde deel van de bewoners vindt het belangrijk tot zeer belangrijk om te weten hoe het landschap zich in de toekomst gaat ontwikkelen. Dit betekent dat het waarschijnlijk zeer op prijs wordt gesteld als er over de toekomst van een Nationaal Landschap wordt gecommuniceerd.

Tabel 9 Oordeel (%) over de stellingen op 7-punt schaal

Stelling	Zeer ← → Zeer						
	Oneens			Eens			
Ik maak me ongerust over de toestand van het landschap in Nederland	3	8	13	25	20	17	14
Al die aandacht voor het landschap is overdreven	36	15	13	15	5	3	2
We maken ons teveel zorgen over de toekomst van het landschap in Nederland	23	22	16	20	9	5	9
De overheid geeft te weinig geld uit aan landschapsbehoud en landschapsontwikkeling	4	6	12	37	17	12	11
Voor een mooi landschap ga ik wel naar het buitenland	40	20	9	15	6	5	4

De helft van de bewoners is begaan met het landschap en maakt zich zorgen over de toestand van het landschap (tabel 9). Ze vinden dan ook zeker niet dat al die aandacht overdreven is. Velen vinden ook dat de overheid te weinig geld uitgeeft aan landschapsbehoud en ontwikkeling. Maar een groot deel van de bewoners reageert hier neutraal op. Nederland heeft nog genoeg te bieden, want een ruime meerderheid is het niet eens met de stelling dat je voor een mooi landschap naar het buitenland moet.

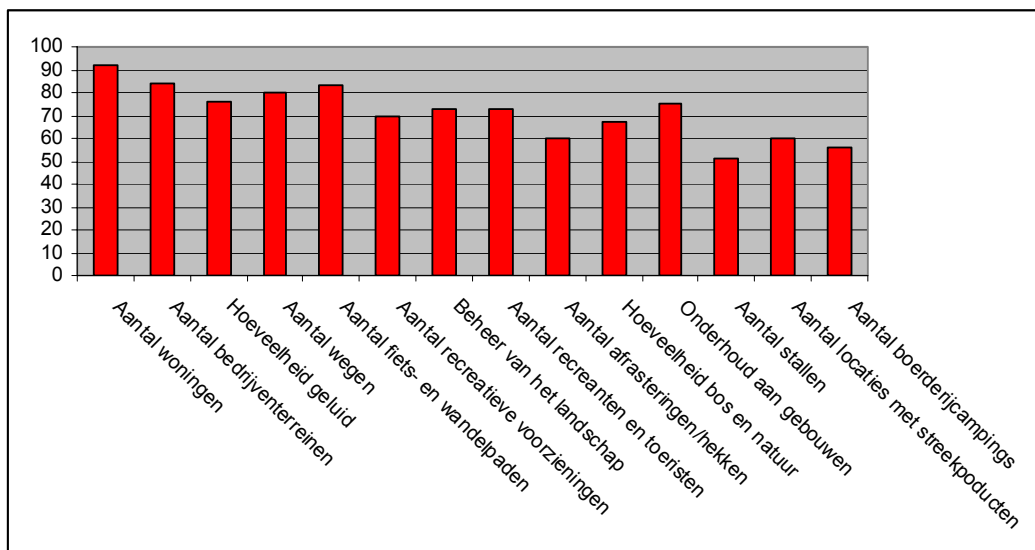
4.6 Relatie mens en landschap

De houding ten aanzien van een Nationaal Landschap hangt ook af van de relatie die een bewoner heeft met het landschap. Voorwaarde hiervoor is dat ze in enige mate bekend zijn met het landschap. Deze bekendheid kan afhankelijk zijn van de woonduur, maar ook van bepaalde herinneringen en hoe vaak men gebruik maakt van het landschap. Hoe langer iemand ergens woont, hoe groter de kans is dat ze

meer bekend raken met het landschap. Dit kunnen voorwaarden zijn voor een bepaalde verbondenheid met het landschap.

De bekendheid met het landschap is groot. Circa 70% van de bewoners is bekend met het landschap in hun directe woonomgeving. Dit heeft inderdaad een significante relatie met de woonduur. Deze is relatief hoog, want de gemiddelde woonduur is 25 jaar. De bewoners gebruiken het landschap ook relatief vaak. Gemiddeld gaan de bewoners bijna om de vier dagen (94 keer per jaar) in hun vrije tijd naar het Nationaal Landschap in hun directe woonomgeving. Het recreatief gebruik heeft dan ook een significante relatie met de bekendheid. Hoe groter het gebruik, hoe bekender. Deze significante relatie bestaat ook tussen bekendheid en persoonlijke herinneringen. Het aantal persoonlijke herinneringen met het Nationaal Landschap is echter redelijk gelijk verdeeld. Ongeveer een even groot deel zegt weinig tot zeer weinig herinneringen te hebben als het deel dat zegt veel tot zeer veel herinneringen te hebben. De verbondenheid met het landschap is hoog. Circa 60% voelt zich persoonlijk redelijk tot zeer sterk verbonden met het Nationaal Landschap waarin ze wonen. Circa 13% van de bewoners zegt zelfs zich zeer sterk verbonden te voelen. Dit kenmerk heeft een significante relatie met de vraag of men het eens is dat bepaalde gebieden in Nederland extra bescherming nodig hebben.

Van de bewoners die al langer dan 10 jaar in hun woonplaats wonen, zegt een grote meerderheid dat zich in de afgelopen 10 jaar veranderingen hebben voorgedaan in het landschap (afbeelding 5).

Afb. 5 Aantal bewoners (%) per type verandering

Vroeger keek ik uit op een ontzettend mooi landschap. Nu zie ik een bedrijventerrein. Daarnaast probeert men hamstertjes te kweken. Soms is het onzin wat de staat doet. De mensen op kantoor met de goede ideeën zouden misschien eens wat meer moeten gaan bekijken wat ze allemaal aanrichten. Eerst wordt de natuur om zeep geholpen vanwege de economie en dan steekt men er ontzettend veel geld in om de boel weer te redden. Nogal onzinnig allemaal volgens mij. En zonde.

Vrouw, 20 jaar

De meeste bewoners valt op dat zich de afgelopen 10 jaar veranderingen hebben plaatsgevonden in de hoeveelheid woningen, bedrijventerreinen, fiets- en wandelpaden, aantal wegen en hoeveelheid geluid en het onderhoud aan gebouwen.

4.7 Belang landschap ten opzichte van andere functies

Landschap is een van de functies van de ruimtelijke ordening. Er moet in een gebied ook ruimte zijn voor andere functies zoals landbouw, woningbouw, transport, bedrijventerreinen, recreatie en natuur. Een belangrijk element ten aanzien van een houding is het meten van het belang van de functie (in dit geval landschap) ten opzichte van andere functies. In de vragenlijst zijn hiervoor stellingen gebruikt en is gevraagd in hoeverre de bewoners met de stellingen eens zijn.

Laten we er voor zorgen dat een Nationaal landschap geen reservaat wordt

Vrouw, 51 jaar

Vanuit overheidswege wordt vaak gesteld dat in een Nationaal Landschap alleen gebouwd mag worden voor de eigen bevolking. Uit tabel 10 blijkt dat veel bewoners (25%) neutraal zijn bij deze stelling. Een groter deel (48%) is het echter niet of zeer oneens met deze stelling. Volgens de bewoners mag dus ook voor anderen dan uitsluitend de eigen bevolking gebouwd worden. Maar de kwaliteit van het landschap mag bij woningbouw niet worden aangetast, want 45% is het in bepaalde mate eens met de stelling dat woningbouw ondergeschikt moet zijn aan de kwaliteit van het landschap. Dit wordt versterkt door de uitkomst dat 70% van de bewoners vindt dat bij uitbreiding van bedrijven en woningbouw altijd het kenmerkende van het landschap gehandhaafd of versterkt moet worden. Overigens vindt een meerderheid (77%) dat stadjes en dorpjes gewoon een onderdeel moeten uitmaken van een Nationaal Landschap.

Tabel 10 Oordeel (%) over de stellingen relatie woningbouw en landschap, natuur en cultuurhistorie

Stelling	Zeer ← Oneens → Zeer Eens						
	14	16	16	25	11	9	8
In mijn Nationaal Landschap mag alleen gebouwd worden voor de bevolking uit mijn dorp of stadje	14	16	16	25	11	9	8
Woningbouw moet ondergeschikt zijn aan de kwaliteit van het landschap in mijn Nationaal Landschap	4	6	13	31	18	14	13
Stadjes en dorpjes horen niet in mijn Nationaal Landschap	41	24	12	15	4	2	2
Bij uitbreiding van bedrijven en woningbouw moet altijd het kenmerkende van het landschap gehandhaafd of versterkt worden	2	2	6	19	21	26	23

Een dergelijke mening hebben de bewoners ook over bedrijvigheid (tabel 11). Ze zijn het in zekere mate oneens met de stelling dat alleen bestaande bedrijven mogen uitbreiden (44%).

Ik besef mezelf terdege dat het een voorrecht is in deze omgeving te wonen en te werken, echter zou toch gaarne zien dat er voor de jeugd meer woningbouw in de dorpen mogelijk zou zijn om de dorpen leefbaar te houden qua leeftijdsmelering, vergrijzing tegen te gaan alsook te voorkomen dat wonen in deze gebieden alleen nog mogelijk is als je een hele dikke gevulde portemonnee bezit!!!

Vrouw, 51 jaar

Maar een meerderheid (67%) vindt wel dat uitbreiding van bedrijven nooit ten koste mag gaan van landschap, natuur en cultuurhistorie. Een kleine meerderheid (54%) vindt zelfs dat het belang van landschap, natuur en cultuurhistorie groter is dan bedrijvigheid.

Tabel 11 Oordeel (%) over de stellingen relatie bedrijvigheid en landschap, natuur en cultuurhistorie

Stelling	Zeer ← Oneens → Zeer Eens						
	12	13	19	29	12	8	7
In mijn Nationaal Landschap mogen alleen bestaande bedrijven uitbreiden	12	13	19	29	12	8	7
Uitbreiding van bedrijven mag nooit ten koste gaan van landschap, natuur en cultuurhistorie	2	3	8	19	16	23	28
In mijn Nationaal Landschap moet het belang van landschap, natuur en cultuurhistorie groter zijn dan van bedrijvigheid	2	4	9	29	20	18	16

De meeste bewoners (39%) staan neutraal tegenover de stelling dat het belang van landschap, natuur en cultuurhistorie groter moet zijn dan van landbouw (tabel 12). Wel is een meerderheid (71%) er mee eens dat het agrariërs financieel aantrekkelijker gemaakt moet worden om aan landschapsbeheer te doen.

Ja ze moeten stoppen met wegen bouwen en uitbreiden van de infrastructuur, nog even en Nederland bestaat uit 4 parken en worden we om de beurt een uurtje uitgelaten, vergeet ook niet dat daardoor de Kievit verdwijnt die komt namelijk graag terug op zijn zelfde stekkie en zo kan ik nog wel een uur doorgaan Nederland wordt naar de knoppen geholpen....

Vrouw, 52 jaar

Tabel 12 Oordeel (%) over de stellingen relatie landbouw en landschap, natuur en cultuurhistorie

Stelling	Zeer ← → Zeer						
	Oneens				Eens		
In mijn Nationaal Landschap moet het belang van landschap, natuur en cultuurhistorie groter zijn dan van landbouw	5	8	15	39	17	9	6
In mijn Nationaal Landschap moet het agrariërs financieel aantrekkelijker gemaakt worden om aan landschapsbeheer te doen.	1	3	5	19	22	26	23

Over de economische ontwikkelingen hebben de bewoners een duidelijke mening (tabel 13). Een meerderheid (57%) is het in zekere mate oneens met de stelling dat economische ontwikkelingen belangrijker zijn dan het behouden of versterken van de kenmerkende eigenschappen van een Nationaal Landschap. De bewoners vinden het erg (67%) als de plaatselijke bakker, slager of supermarkt zou verdwijnen. Wel denkt een meerderheid (55%) dat de status van Nationaal Landschap kan helpen bij de regionale ontwikkeling.

Tabel 13 Oordeel (%) over de stellingen relatie economie en landschap, natuur en cultuurhistorie

Stelling	Zeer ← → Zeer						
	Oneens				Eens		
Economische ontwikkelingen zijn belangrijker dan het behouden of versterken van de kenmerkende eigenschappen van een Nationaal Landschap	18	19	20	28	9	3	2
De status van "Nationaal Landschap" kan helpen bij regionale ontwikkeling	2	3	7	32	25	18	12
Ik vind het niet erg dat in mijn Nationaal Landschap de plaatselijke bakker, slager of supermarkt mogelijk verdwijnt als alleen voor de eigen bevolking van een dorp of stadje mag worden gebouwd	32	22	13	20	6	4	3

De meeste bewoners (27%) staan neutraal tegenover de stelling dat het belang van landschap, natuur en cultuurhistorie groter moet zijn dan van recreatie en toerisme, maar neigen er wel naar hier mee eens te zijn (tabel 14). Ook staan de meeste bewoners (30%) neutraal tegenover de stelling dat er meer recreatieve voorzieningen moeten komen, maar neigen er wel naar ook hier mee eens te zijn.

Ik denk dat het belangrijk is om meer toerisme aan te trekken, dit zal een verbetering zijn op de banenmarkt. Verder denk ik dat het ook belangrijk is dat in kleine dorpjes op bepaalde plekken huizen bijgebouwd kunnen worden. Zeker voor jeugd die in hun eigen dorp willen wonen. Dit is niet alleen goed voor de lokale economie, maar zal ook goed doen voor verenigingen e.d. Deze huizen kunnen vaak gebouwd worden op plekken waar ze het landschap niet in grote mate aantasten.

Vrouw, 23 jaar

Dit geldt ook voor de stelling of bestaande kampeer- en bungalowparken mogen uitbreiden, maar hier geldt dat de bewoners neigen om het met deze stelling juist oneens te zijn. Een ruime meerderheid (75%) vindt dan ook, dat bij ontwikkelingen op het gebied van recreatie en toerisme altijd het kenmerkende van het landschap opgenomen moet worden in de plannen.

Tabel 14 Oordeel (%) over de stellingen relatie recreatie en toerisme en landschap, natuur en cultuurhistorie

Stelling	Zeers Oneens ← → Zeers Eens						
In mijn Nationaal Landschap moet het belang van landschap, natuur en cultuurhistorie groter zijn dan van recreatie en toerisme	2	5	9	27	20	20	7
Ik vind het goed dat er meer recreatieve voorzieningen komen in mijn Nationaal Landschap	5	9	13	30	22	14	7
Bestaande kampeer- en bungalowparken mogen uitbreiden zodat meer toeristen van mijn Nationaal Landschap kunnen genieten	11	14	16	30	16	8	4
Bij ontwikkelingen op het gebied van recreatie en toerisme moet altijd het kenmerkende van het landschap opgenomen worden in de plannen	1	2	4	18	21	28	26

Een meerderheid van de bewoners (53%) vindt dat natuurontwikkeling mag als het de kenmerkende eigenschappen van een Nationaal Landschap versterkt (tabel 15).

Tabel 15 Oordeel (%) over de stellingen relatie natuurontwikkeling en landschap en cultuurhistorie

Stelling	Zeers Oneens ← → Zeers Eens						
Natuurontwikkeling mag alleen als het de kenmerkende eigenschappen van mijn Nationaal Landschap versterkt.	3	5	10	29	22	18	13
In mijn Nationaal Landschap moet een evenwichtige ontwikkeling zijn tussen woningbouw, bedrijvigheid, landbouw, landschap, natuur, cultuurhistorie, recreatie	2	2	6	23	18	24	25

Samenvattend kan gesteld worden dat het belang van landschap, natuur en cultuurhistorie gemiddeld genomen hoger wordt gevonden dan de andere belangen. Het gemiddeld belang van landschap, natuur en cultuurhistorie ligt tussen de 4 en 5 op een 7-puntschaal (tabel 16). Gemiddeld genomen vinden de bewoners het belang

van landschap, natuur en cultuurhistorie groter dan economische ontwikkeling. Ze zijn het gemiddeld eens met de stelling dat het belang van landschap groter is dan recreatief-toeristische ontwikkelingen of bedrijvigheid. Dit geldt ook voor woningbouw en landbouw. Maar bovenal vinden de bewoners (67%) dat er een evenwichtige ontwikkeling moet zijn tussen woningbouw, bedrijvigheid, landbouw, landschap, natuur, cultuurhistorie en recreatie (tabel 15).

Tabel 16 Belang van landschap ten opzichte van andere functies

Functie	Gemiddeld belang landschap
Economische ontwikkeling	4.9
Recreatie	4.8
Bedrijvigheid	4.8
Woningbouw	4.4
Landbouw	4.0

Ook zijn de bewoners het gemiddeld eens met de stelling dat het kenmerkende van het landschap gewaarborgd moet blijven bij ontwikkeling. Dit geldt vooral (tabel 17) bij recreatie, maar ook bij woningbouw en bedrijvigheid, economische ontwikkelingen en natuurontwikkelingen.

Tabel 17 Gemiddeld oordeel (7-puntschaal) over het opnemen kenmerkendheid landschap bij ontwikkeling per functie

Functie	Oordeel
Recreatie	5.4
Bedrijvigheid	5.2
Woningbouw	5.2
Economische ontwikkeling	4.9
Natuur	4.6

Voor de bewoners hoeft een Nationaal Landschap niet op slot, maar mag er ontwikkelingen zijn met behoud van het kenmerkende van het landschap. Dit geldt voor alle bewoners, ook als ze in de agrarische sector werkzaam zijn of zijn geweest, of een eigen bedrijf hebben of hebben gehad of bij de overheid werken. In verhouding hebben de bewoners die werkzaam zijn in deze sectoren wel een iets andere mening. In verhouding met andere bewoners zijn de bewoners die werkzaam zijn in de agrarische sector het eerder niet eens dat bij uitbreiding van bedrijvigheid en woningbouw altijd rekening moet worden gehouden met landschap, natuur en cultuurhistorie. Ook vinden ze in verhouding economische ontwikkelingen belangrijker dan landschap en hoeft bij recreatief-toeristische- en natuurontwikkelingen niet altijd het kenmerkende van het landschap te worden opgenomen. Bewoners uit agrarische sector en bedrijfsleven zijn het in verhouding eerder niet eens dat het belang van landschap, natuur en cultuurhistorie groter is dan landbouw of bedrijvigheid. Bewoners die een eigen bedrijf hebben zijn het in verhouding eerder niet eens dat alleen voor de eigen bevolking mag worden gebouwd. Bewoners die bij de overheid werken zijn het daar in verhouding eerder wel mee eens. Bewoners die een eigen bedrijf hebben vinden in verhouding meer dat stadjes en dorpen in een Nationaal Landschap thuishoren en ze vinden het in verhouding erger als een plaatselijke bakker zou verdwijnen. Ze zijn het in verhouding ook minder eens dat

het belang van landschap, natuur en cultuurhistorie groter is dan van recreatie en toerisme. Bewoners die bij de overheid werken zijn het in verhouding eerder eens dat er een evenwichtige ontwikkeling moet zijn tussen de sectoren.

Als u aangeeft, dat ik in een Nationaal Landschap woon, waarom is er dan een Hoge snelheidslijn aangelegd.

Man, 58 jaar

4.8 Verantwoordelijkheid

Volgens Van Winsum-Westra (2004) is een meting van verantwoordelijkheid het meest geschikt om na te gaan of de respondent een positieve of negatieve houding bezit ten aanzien van een Nationaal Landschap. Het gaat dan om de mate van offerbereidheid. Dit kan in de vorm van lidmaatschap van een organisatie, het doen van vrijwilligerswerk of het kan in geld worden uitgedrukt.

De offerbereidheid van de bewoners is redelijk groot. Van de bewoners is ongeveer 40% lid van, of geeft geld aan een organisatie op het terrein van landschap, natuur en cultuurhistorie. Van deze groep zijn de bewoners het meeste lid van, of geven geld aan Vereniging Natuurmonumenten (35%), Vogelbescherming (17%), Stichting Natuur en Milieu (10%), Provinciale Landschappen (7%) en Cultuurhistorische verenigingen (6%). Van de bewoners geeft 8,5% aan zelf wel eens vrijwilligerswerk te doen met betrekking tot het landschap.

Ongeveer de helft van de bewoners staat in zekere mate positief tegenover de voorgestelde maatregelen ten aanzien van de financiering en het beheer van Nationaal Landschap (tabel 18), al kan dit per maatregel verschillen. Ongeveer eenderde van de bewoners laat het afhangen van de hoogte van de bijdrage, maar wijst het niet direct af. De werkelijke offerbereidheid valt echter niet met deze enquête te voorspellen. Het invullen van een oordeel over een idee in een enquête is uiteraard toch behoorlijk vrijblijvend. Dit vraagt om een verdere invulling van de ideeën en om goede communicatie naar de bewoners toe.

De meeste steun (36%) geven de bewoners aan het idee om de burger aandeelhouder van een Nationaal Landschap te laten worden en beleggen in groen als fiscale faciliteit. Ook een groenbijdrage voor de omgeving opnemen in de koopprijs, erfpacht of huurprijs van bedrijventerreinen, vindt circa eenderde van de bewoners een goed idee. Ongeveer een kwart van de bevolking vindt het een goed idee om betaald parkeren op transferia in Nationale landschappen in te voeren of het instellen of verhogen van de toeristenbelasting.

Tabel 18 Oordeel (%) over maatregelen financiering en beheer Nationale Landschappen

Maatregel	geen goed idee	hangt van de hoogte van de bijdrage af	goed idee	weet niet
Een groenbijdrage voor de omgeving opnemen in de koopprijs, erfpacht of huurprijs van bedrijventerreinen	27	34	31	8
Heffing op winst van horeca- en recreatieondernemers.	43	29	18	9
Oprichten van bewonersverenigingen die bij boeren het recht huren op vrij uitzicht, landschapsonderhoud en toegankelijkheid.	37	27	18	19
Instellen of verhoging van toeristenbelasting	36	35	22	7
Betaald parkeren op transferia in Nationale landschappen.	36	30	25	8
Belanghebbende burger wordt aandeelhouder van een Nationaal Landschap en kan groen beleggen als fiscale faciliteit.	19	30	36	15
Aan het bezit van een woning in een wijk grenzend aan een Nationaal Landschap wordt een betaald lidmaatschap gekoppeld van een vereniging voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer.	51	27	11	11
Bewoners in het bezit van een woning in een wijk grenzend aan een Nationaal Landschap leveren een bijdrage als vrijwilliger bij het landschapsbeheer.	41	27	19	12
Heffing op gemeentelijke belasting voor landschapsbeheer	47	34	9	9

De meerderheid (51%) vindt het een slecht idee om aan het bezit van een woning in een wijk grenzend aan een Nationaal Landschap een betaald lidmaatschap te koppelen van een vereniging voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Ook zijn de bewoners niet erg gecharmeerd van een heffing op gemeentelijke belasting (47%), of dat bewoners in het bezit van een woning in een wijk grenzend aan een Nationaal Landschap een bijdrage leveren als vrijwilliger bij het landschapsbeheer (41%). Ditzelfde geldt voor een heffing op de winst van horeca- en recreatieondernemers (43%) en het oprichten van bewonersverenigingen die bij boeren het recht huren op vrij uitzicht, landschapsonderhoud en toegankelijkheid (37%).

Het oordeel verschilt niet tussen bewoners en respondenten die werkzaam zijn in de agrarische sector, een eigen bedrijf hebben of bij de overheid werken. Wel is er een verschil met bewoners die vrijwilligerswerk doen. In zes van de negen maatregelen staan zij het in verhouding positiever tegenover de ideeën dan de bewoners die geen vrijwilligerswerk doen. Alleen bij de maatregelen groenbijdrage, heffing op winst en lidmaatschap van een vereniging voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer scoren ze hetzelfde.

4.9 Conclusies houding

De bewoners hebben een positieve houding ten aanzien van het begrip Nationaal Landschap. Ze ondersteunen de definitie maar leggen wel duidelijk andere accenten. Voor de bewoners is het minder belangrijk dat een Nationaal Landschap

internationaal uniek moet zijn. Het moet juist voor Nederlandse begrippen waardevol zijn. Het belang van natuur in een Nationaal Landschap vinden ze groter dan cultuurhistorie. Een Nationaal Landschap hoeft echter niet op slot. De bewoners zijn het niet met het beleid eens dat er alleen voor de eigen bevolking mag worden gebouwd. Woningbouw en bedrijvigheid mogen zich ontwikkelen, als er maar rekening wordt gehouden met het kenmerkende van het landschap. Bewoners hebben vooral een beschermende houding ten aanzien van het landschap. Ze vinden het belangrijk om het landschap te beschermen voor generaties na ons.

Gemiddeld genomen waarderen de bewoners het landschap van het Nationaal Landschap waarin ze wonen. Voor de bewoners geeft de status van Nationaal Landschap niet veel extra waarde aan het landschap. Bijna tweederde deel van de bewoners vindt het belangrijk tot zeer belangrijk om te weten hoe het landschap zich in de toekomst gaat ontwikkelen. Dit betekent dat het waarschijnlijk zeer op prijs wordt gesteld als er over de toekomst van een Nationaal Landschap wordt gecommuniceerd. Vooral omdat de helft van de bewoners zich zorgen maakt over de toestand van het landschap en zich persoonlijk redelijk tot zeer sterk verbonden voelt met het Nationaal Landschap waarin ze wonen.

Het belang van landschap, natuur en cultuurhistorie wordt gemiddeld genomen hoger geacht dan andere belangen. Daarvoor hebben de bewoners ook wel iets voor over. De offerbereidheid van de bewoners is redelijk groot. De meeste steun geven de bewoners aan het idee om de burger aandeelhouder van een Nationaal Landschap te laten worden en groen kan beleggen als fiscale faciliteit. Ook een groenbijdrage voor de omgeving opnemen in de koopprijs, erfpacht of huurprijs van bedrijventerreinen, vinden de bewoners een goed idee. De werkelijke offerbereidheid valt echter niet met deze enquête te voorspellen. Het invullen van een oordeel over een idee in een enquête is uiteraard toch behoorlijk vrijblijvend. Dit vraagt om een verdere invulling van de ideeën en om goede communicatie naar de bewoners toe.

Concluderend kan gesteld worden dat de bewoners een positieve houding hebben en zijn ze voor economische ontwikkeling van Nationale Landschappen, maar met behoud van het kenmerkende van het landschap. Dit telt voor hen erg zwaar.

5 Wensen

5.1 Opvallendste resultaten

- Van de 100 keer dat de bewoners gaan recreëren, doen ze dat gemiddeld 30 keer met het motief om er “even tussen uit” te zijn. Het motief “gezelligheid” staat met 24% op de tweede plaats. De motieven “interesse” en “liefde voor natuur” zijn ongeveer gelijk. Het motief “uitdaging” scoort met 10% als laatste.
- Bewoners met de motieven “gezelligheid” en “uitdaging” zijn meestal jonger.
- Bewoners met de motieven “interesse” en “liefde voor natuur” zijn meestal ouder.
- Wandelen en fietsen zijn veruit de populairste recreatieve activiteiten die in Nationale Landschappen door de bewoners worden ondernomen.
- Bijna 59% van de bewoners is tevreden met het recreatieaanbod in hun Nationaal Landschap.
- Bijna 30% van de bewoners geeft aan dat er wel iets moet veranderen om hun Nationaal Landschap aantrekkelijker te maken.
- Meer bos en meer ruige natuurgebieden zijn de belangrijkste wensen.
- Bewoners willen een landschap met biodiversiteit (veel verschillende soorten planten en dieren), waar het stil is en geen horizonvervuiling, koeien in de wei en met een goed bewegwijzerd en onderhouden wandel- en fietsnetwerk.
- In het algemeen zijn er zwakke relaties tussen inrichtingswensen en motieven waarmee recreanten gaan recreëren.
- In het algemeen lijkt de belevingswaarde iets minder een rol te spelen bij de bewoners die meer kiezen voor de motieven “gezelligheid” en “uitdaging” dan bewoners die iets meer kiezen voor de motieven “er tussen uit”, “interesse” en “liefde voor natuur”.

5.2 Inleiding

Iedereen gaat met een ander motief een Nationaal Landschap bezoeken en ieder mens beleeft een Nationaal Landschap op zijn of haar eigen manier. De wensen moeten dus in een referentiekader gezet worden. Om rekening te houden met de gedifferentieerde wensen en beleving van recreanten, wordt in dit onderzoek gebruik gemaakt van de indeling in vijf ervaringswerelden (Elands en Lengkeek, 2000). De ervaringswerelden zijn gebaseerd op de verschillen in intensiteit van ervaringen van bezoekers. Het gaat om meer algemene belevingsdimensies, die verklarend zijn voor wat men in recreatie zoekt dan wel verklarend voor wat men ontvlucht. Twee individuele fietsers die dezelfde fietsroute in een natuurgebied rijden, doen ogenschijnlijk hetzelfde, namelijk fietsen, maar in de beleving kan een wereld van verschil zitten. De één fietst om zijn sportieve grenzen te verleggen, terwijl de ander in de natuur fietst om gezellig andere mensen tegen te komen (Van Keken et al., 1995).

Centraal in de theorie staan de begrippen ‘alledaagse werkelijkheid’ en ‘het andere’. De relatie tussen beide werelden vormt het onderscheidende kader voor de vijf ervaringswerelden. Van de eerste naar de vijfde ervaringswereld maakt het individu zich steeds meer los van zijn eigen, alledaagse leven om zich uiteindelijk te (willen) binden aan een andere wereld. Is er bij de eerste ervaringswereld (gezelligheid) slechts sprake van een flirt met ‘het andere’, bij de vijfde ervaringswereld gaat het individu over in ‘het andere’ en wordt het daarmee zijn nieuwe alledaagse werkelijkheid (Boomars, 2001). Men gaat niet meer op vakantie in Frankrijk, maar vestigt zich daar.

In dit hoofdstuk komen tabellen voor die significante relaties tussen kenmerken laten zien. Om de leesbaarheid te vergroten zijn de bijbehorende getallen vervangen zoals in tabel 19 is weergegeven. De min of plus geeft de richting van de relatie aan.

Tabel 19 Weergave en betekenis zoals in dit hoofdstuk wordt gebruikt bij tabellen

Getal	Weergave	Betekenis
0 – 0.2	0/- of 0/+	Zwakke relatie
0.2 – 0.5	- of +	Relatie
≥ 0.5	-- of ++	Sterke relatie

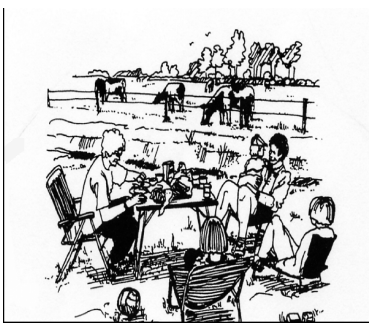
5.3 Type recreant

De theorie is op basis van uitkomsten van verschillende onderzoeken (Bauman, 2002, Gerritsen en Goossen, 2003) enigszins aangepast. De vijfde ervaringswereld bleek moeilijk toe te passen bij recreatiegebruik. Wel kwam er in de onderzoeken een andere dimensie bij, namelijk uitdaging. De vijf recreatieve motieven zijn:

- gezelligheid
- er tussen uit
- interesse
- wildernis
- uitdaging.

De onderstaande vijf verhaaltjes gaan over deze verschillende motieven. De bewoners hebben deze verhaaltjes gelezen en aangegeven met welke motieven ze zoal gaan recreëren.

Omdat een recreant geen één type recreatieve belevings sfeer nastreeft, maar daar afwisseling in zoekt, is gevraagd om 100 punten te verdelen over de motieven die de bewoners het meest aanspreken. Bijna 65% van de bewoners heeft alle motieven aangekruist. Gemiddeld hebben de bewoners 4,4 motieven aangegeven. Dat wil zeggen dat hun recreatiegedrag gebaseerd is op vier a vijf motieven. Bijna iedereen gaat wel eens met het motief “er tussen uit” recreëren (98%). Ook de motieven gezelligheid en interesse worden vaak genoemd (94%). Bijna 90% heeft als motief om een echte natuurervaring op te doen en 70% gaat er op uit om een fysieke uitdaging aan te gaan.

1. Gezelligheid:

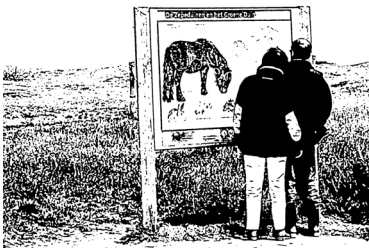
Gezellig samen met vrienden of familie op stap.

Lekker in de zon zitten, “terrasje pikken” of luieren. Recreatieve activiteiten worden voor u georganiseerd en zijn vooral gezellig en leuk om te doen. De activiteiten duren niet te lang en zijn niet te spannend. Pret hebben met elkaar en gezelligheid zijn belangrijk.

2. Er tussen uit:

Even de batterij opladen.

Genieten, lekker bijkomen en weg uit uw dagelijkse omgeving. Stress verdwijnt door lekker in het landelijk gebied te zijn en nergens meer aan te denken. Het bezoek aan bijvoorbeeld een bos is een ontsnapping aan het dagelijkse leven en een groene omgeving is hét decor om tot rust te komen

3. Interesse voor gebieden:

Lekker er tussenuit en ook nog iets leren.

Interessante dingen te weten komen over de natuur en cultuur en ook bekijken. Informatiebordjes met beschrijvingen en interessante verhalen en weetjes geven invulling aan uw interesse voor het gebied. Een excursie met iemand die veel over het gebied kan vertellen, geeft een extra dimensie aan het bezoek.

4. Liefhebbers van natuur:

Liefde voor natuur is het kernwoord.

De liefde voor de natuur uit zich in het alles willen weten over vogels, zoogdieren, andere fauna of flora. Als er eventueel soorten zijn die niet herkend worden, zoekt u ze op in een handboek. Eigenlijk wilt u kunnen struinen door de natuur. Het liefst doet u dat alleen, of met iemand die ook dezelfde interesse en liefde voor natuur heeft.

5. Uitdaging:

De fysieke uitdaging wordt aangegaan.

Survival, mountainbiken, droppings, in bomen klimmen, hardlopen, of een andere vorm van fysieke inspanning; als het maar spannend, uitdagend en grensverleggend is. Het landelijk gebied is een mooi décor voor de uitdaging, maar de beleving richt zich vooral op de uitdaging en niet op het landelijk gebied

Tabel 20 is opgesteld op basis van de gemiddelde verdeling van de bewoners over de motieven om te recreëren.

Tabel 20: Verdeling (%) van de recreatieve motieven

Recreatief motief	Percentage
Er tussen uit	30
Gezelligheid	24
Interesse	19
Liefhebbers	17
Uitdaging	10
Totaal	100

Van de 100 keer dat de bewoners gaan recreëren, doen ze dat gemiddeld 30 keer met het motief om er even tussen uit te zijn. Dit is in de lijn met de resultaten van andere onderzoeken. Het motief gezelligheid staat met 24% op de tweede plaats. De uitkomsten bij de motieven interesse en liefhebbers zijn ongeveer gelijk. Het motief uitdaging scoort met 10% als laatste. Dit betekent dat een Nationaal Landschap vooral moet aansluiten bij de recreatieve belevingssfeer “er even tussen uit”. In paragraaf 5.4 wordt hier op ingegaan.

Tabel 21 Correlatie tussen sociaal-economische kenmerken en motieven*

Kenmerk	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Liefhebbers	Uitdaging
Gezin	0/+	.	0/-	0/-	0/+
Woonduur	0/-	.	0/+	0/+	0/-
Leeftijd	-	0/+	+	+	-
Opleiding	0/-	0/+	.	.	.
Inkomen	0/+
Geslacht	0/+	0/+	0/-	0/-	0/-
Leeftijd jongste kind	0/-	.	0/+	0/+	.

* significant op 0,01 niveau

Tabel 21 laat een aantal (meestal zwakke) relaties zien tussen de motieven en sociaal-economische kenmerken. Met name leeftijd heeft een relatie met de motieven. Bewoners die vaker met een motief “gezelligheid” gaan recreëren, zijn meestal jonger, hebben vaker een lager opleidingsniveau, wonen korter in de regio en hebben vaker een lager bruto inkomen. Hoe vaker zij met een motief “gezelligheid” gaan recreëren, hoe lager de leeftijd van het jongste kind is. Een gezin met kinderen komt vaker voor als de bewoners meer met dit motief gaat recreëren en ze zijn vaker van het vrouwelijk geslacht.

Bewoners die vaker met een motief “er tussen uit” gaan recreëren, zijn meestal ouder, hebben vaker een hoger opleidingsniveau en zijn ook vaker van het vrouwelijk geslacht.

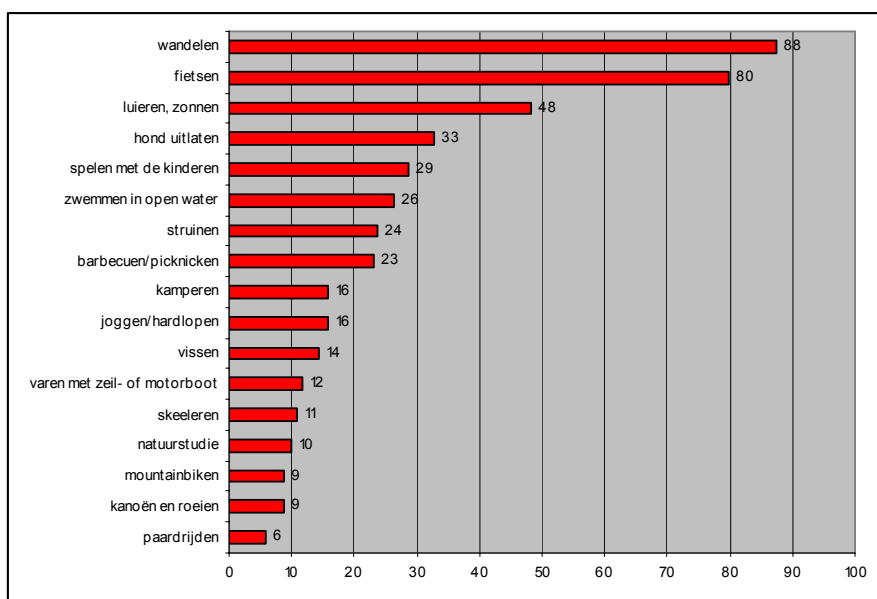
Bewoners die vaker met een motief “interesse” gaan recreëren, zijn meestal ouder, hebben vaker een hoger opleidingsniveau en inkomen, wonen langer in de regio en zijn vaker van het mannelijk geslacht. Het zijn vaker een- of tweepersoonshuishoudens zonder thuiswonende kinderen die met dit motief recreëren. Als er wel kinderen in het huishouden aanwezig zijn, dan zijn ze vaker ouder in leeftijd.

Bewoners die vaker met een motief “natuur liefhebben” gaan recreëren, zijn meestal ouder, wonen langer in de regio en zijn vaker van het mannelijk geslacht. Ze hebben vaker een lager opleidingsniveau. Het zijn vaker een- of tweepersoonshuishoudens zonder thuiswonende kinderen. Als er wel kinderen in het huishouden aanwezig zijn, dan zijn ook zij vaker ouder in leeftijd.

Bewoners tenslotte die vaker met een motief “uitdaging” gaan recreëren, zijn meestal jonger en wonen korter in de regio. Een gezin met kinderen komt vaker voor en ze zijn vaker van het mannelijk geslacht.

5.4 Het recreatieve gebruik

De Nationale Landschappen worden door de bewoners veel gebruikt voor recreatieve doeleinden. Slechts 1,7% geeft aan nooit te recreëren. Uit afbeelding 6 blijkt dat een Nationaal Landschap vooral wordt gebruikt om te wandelen (88%) en te fietsen (80%), maar ook om te luieren en te zonnen en om de hond uit te laten. Relatief minder doen de bewoners aan paardrijden, mountainbiken, kanoën en roeien en natuurstudie.

Afb. 6 Aandeel (%) recreatieactiviteiten van de bewoners

Er is een relatie, maar zeer zwak, tussen het recreatief gebruik van een Nationaal Landschap en de motieven zoals tabel 22 laat zien. Bewoners die vaker met het motief “gezelligheid” of met het motief “er tussen uit” gaan recreëren, trekken er in hun vrije tijd iets minder vaak op uit in hun Nationaal Landschap. Daarentegen gaan bewoners die vaker het motief “interesse” of het motief “natuur liefhebben” kiezen, er iets vaker op uit.

Tabel 22 Correlatie* tussen recreatief gebruik Nationaal Landschap en motieven

	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Liefhebbers	Uitdaging
Gebruik	0/-	0/-	0/+	0/+	.

* significant op 0,01 niveau

Per motief zijn er ook (meestal kleine) verschillen in de recreatieactiviteiten zoals tabel 22 laat zien. De bewoners die vaker met het motief “gezelligheid” gaan recreëren, gaan vaker skeeleren, vissen, zwemmen, spelen met kinderen, zonnen en vooral barbecuen. Ze gaan minder vaak wandelen en fietsen. Natuurstudie en struinen is ook minder populair onder deze bewoners.

De bewoners die vaker met het motief “er tussen uit” gaan recreëren, doen bijna alle activiteiten uit tabel 23 minder, behalve wandelen en fietsen. Dat doen de bewoners met dit motief juist meer.

De bewoners die vaker met het motief “interesse” gaan recreëren, doen minder vaak aan sportieve recreatie zoals joggen, mountainbiken, sleeleren, zwemmen en kanoën. Ook spelen met kinderen komt minder vaak voor. Dit komt waarschijnlijk omdat deze bewoners vaker ouder zijn en een huishouden hebben zonder thuiswonende kinderen of met oudere thuiswonende kinderen zoals uit paragraaf 5.2 is gebleken. Ook zonnen en barbecuen kan minder bekoren met deze groep. Daartegenover staat dat bewoners met dit motief vaker gaan wandelen, fietsen, struinen en vooral ook aan natuurstudie doen.

Tabel 23 Correlatie* tussen activiteiten en motieven

Activiteit	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Liefhebbers	Uitdaging
Wandelen	0/-	0/+	0/+	0/+	0/-
Fietsen	0/-	0/+	0/+	.	.
Paardrijden	.	0/-	.	.	0/+
Joggen	.	0/-	0/-	0/-	0/+
Mountainbiken	.	0/-	0/-	0/-	+
Skeeleren	0/+	0/-	0/-	0/-	0/+
Struinen	0/-	0/-	0/+	0/+	.
Vissen	0/+	0/-	.	.	0/+
Zwemmen	0/+	0/-	0/-	0/-	0/+
Kanoën	0/+
Barbecuen	0/+	0/-	0/-	0/-	0/+
Spel met kind	0/+
Hond uitlaten
Zonnen	0/+	.	0/-	0/-	.
Natuurstudie	0/-	0/-	+	+	0/-

* significant op 0,01 niveau

De bewoners die vaker met het motief “natuur liefhebben” gaan recreëren, lijken in hun recreatiegedrag sterk op de bewoners die met het motief “interesse” gaan recreëren. Bij deze groep is alleen geen samenhang gevonden met fietsen.

Bijna alle sportieve recreatievormen worden meer gedaan door de bewoners die vaker met het motief “uitdaging” gaan recreëren, behalve wandelen. Er is zelfs een sterke relatie tussen mountainbiken en dit motief. Mogelijk is dit een gevolg van het feit dat wanneer dit motief vaker wordt gekozen, de bewoner vaker jonger in leeftijd is, zoals uit paragraaf 5.2 blijkt. Ook barbecuen wordt vaker gedaan naarmate de

bewoner meer voor dit motief kiest. Daarentegen wordt er minder vaak aan natuurstudie gedaan.

Bijna 59% van de bewoners is tevreden met het recreatieaanbod in hun Nationaal Landschap. Toch zegt bijna 40% van de bewoners dat er activiteiten zijn die ze niet kunnen ondernemen in een Nationaal Landschap omdat daarvoor de mogelijkheden ontbreken of te weinig ontwikkeld zijn, terwijl ze deze wel willen ondernemen.

Tabel 24 Bewoners (%) die aangeven een tekort te ondervinden per activiteit

Activiteit	%	Activiteit	%
zwemmen in open water	31	Skeelers	13
Struinen	27	paardrijden	11
varen met zeil- of motorboot	26	luieren, zonnen	11
Kanoën en roeien	23	Natuurstudie	10
barbecuen/picknicken	22	Vissen	9
Kamperen	20	hond uitlaten	9
Mountainbiken	18	spelen met de kinderen	6
Wandelen	17	joggen/hardlopen	5
Fietsen	15		

Volgens tabel 24 gaat het dan vooral om zwemmen in open water, struinen, varen met zeil- of motorboot, kanoën en roeien en barbecuen/picknicken.

Bijna 30% van de bewoners geeft aan dat er wel iets moet veranderen om hun Nationaal Landschap aantrekkelijker te maken. Dit resultaat heeft een significante relatie met het aantrekkelijkheidsoordeel uit paragraaf 4.3. Hoe minder aantrekkelijk de bewoner zijn Nationaal Landschap vindt, hoe meer die aangeeft dat er iets moet veranderen.

Tabel 25 Correlatie tussen stellingen en motieven*

Stelling	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Liefhebbers	Uitdaging
Bescherming	0/+	0/-	0/-	.	0/+
Aantrekkelijk	0/-	.	0/+	0/+	0/-
Verandering	0/-	0/-	0/+	0/+	.
Vrijwilliger	0/+	0/+	0/-	0/-	0/-

* significant op 0,01 niveau

Er zijn zwakke relaties gevonden tussen de motieven en stellingen die betrekking hebben op de bescherming van het landschap, het aantrekkelijkheidsoordeel, de veranderingsvraag en het vrijwilligerswerk (tabel 25). Bewoners die vaker gaan recreëren met het motief “gezelligheid” of het motief “uitdaging” zijn het iets meer oneens met de stelling dat bepaalde gebieden in Nederland extra bescherming en stimulans nodig hebben in de vorm van een Nationaal Landschap. Ze vinden ook iets vaker het landschap in hun directe woonomgeving minder aantrekkelijk. Bewoners die vaker gaan recreëren met het motief “gezelligheid” willen dan ook iets vaker veranderingen. Dit geldt ook voor de bewoners die vaker met het motief “er tussen uit” gaan recreëren. Maar zij zijn het juist iets vaker eens met de stelling dat bepaalde gebieden in Nederland extra bescherming en stimulans nodig hebben in de vorm van een Nationaal Landschap. Dat vinden ook bewoners die meer met het motief “interesse” gaan recreëren. Zij vinden het landschap in hun directe

woonomgeving juist vaker aantrekkelijk en willen dan ook vaker geen veranderingen. Dit geldt ook voor de bewoners die zeggen vaker met het motief “natuur liefhebben” er op uit te trekken. Tevens blijkt dat bewoners met het motief “interesse” en het motief “natuur liefhebben” en het motief “uitdaging” vaker vrijwilligerswerk doen. Dit in tegenstelling tot bewoners die vaker met het motief “gezelligheid” of het motief “er tussen uit” gaan recreëren.

Aan de bewoners die aangeven dat er wel iets mag veranderen in hun Nationaal Landschap, is gevraagd waar ze in een Nationaal Landschap meer van zouden willen hebben. De ruimte in een Nationaal Landschap is echter beperkt. Daarom is ook gevraagd om voor elke mogelijkheid die ze meer wensen een andere mogelijkheid in te leveren (tabel 26).

Van deze bewoners wil 22% dat er meer bos komt en 20% wil meer ruige natuurgebieden zonder voorzieningen waar je vrij rond kunt lopen. Ook meer meren en plassen zijn een wens (18%). Circa 24% van deze bewoners vindt dat het aantal bedrijfsgebouwen minder mag worden en 20% zegt dat het aantal wegen mag afnemen. Ook vinden deze bewoners dat grootschalig akker- of weiland mag veranderen in kleinschalig akker- of weiland.

Tabel 26 Veranderingen (%)

Veranderingen in uw Nationaal Landschap	Zou ik meer van willen	Zou ik willen inleveren
Bossen	22	2
Ruige natuurgebieden zonder voorzieningen waar je vrij rond kunt lopen	20	5
Meren en plassen	18	4
Kleinschalig weiland	15	6
Parken in stad en dorp	14	9
Heidevelden of zandverstuivingen	13	8
Kleinschalig akkerland	12	9
Wilde niet toegankelijke natuurgebieden	11	12
Landgoederen of buitenplaatsen	9	13
Woningen	7	17
Grootschalig weiland	7	15
Grootschalig akkerland	5	17
Wegen	4	20
Bedrijfsgebouwen	2	24

De bewoners zijn verdeeld over het voorstel om wilde, niet toegankelijke natuurgebieden te realiseren. Evenveel bewoners vinden dat er meer, dan wel minder hiervan mag komen. Uiteraard kunnen deze wensen per Nationaal Landschap sterk verschillen aangezien de Nationale Landschappen onderling nogal sterk verschillen in hun type landschap.

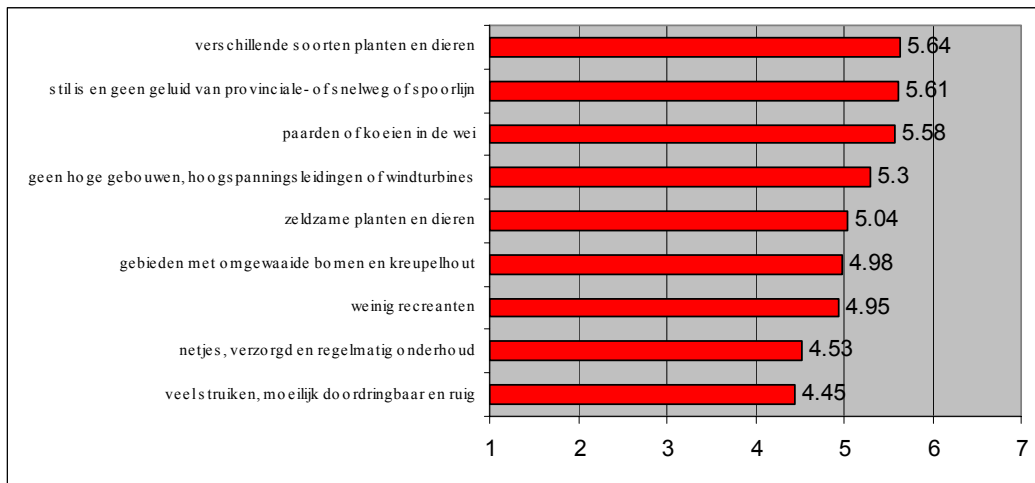
Bossen dienen sneller omgevormd te worden van productiebos naar natuurlijk bos

Man, 63 jaar

5.5 Wensen ten aanzien van beleving en gebruik

Zoals in Hoofdstuk 2 is gesteld, hangt de kwaliteit van een gebied af van de belevingswaarde, gebruikswaarde en narratieve waarde van een gebied. Aan de bewoners is gevraagd welke wensen ze hebben ten aanzien van beleving en gebruik van een Nationaal Landschap. Gevraagd is in hoeverre ze het eens waren met een aantal stellingen op een 7-puntschaal, waarbij een 1 staat voor oneens en een 7 voor eens. Van deze stellingen hebben 9 te maken met de belevingswaarde (afb. 7), 19 met de gebruikswaarde en 1 stelling heeft iets te maken met de narratieve waarde (afb.8).

Gemiddeld genomen vinden de bewoners het meest belangrijk dat een Nationaal Landschap verschillende soorten planten en dieren heeft. Biodiversiteit wordt dus hoog gewaardeerd. Maar ook dat er gebieden zijn in een Nationaal Landschap waar het stil is en er geen geluid afkomstig is van snelwegen, provinciale wegen, spoorlijnen of vliegtuigen. De bewoners willen ook graag paarden en koeien in de wei zien, en geen horizonvervuiling. De bewoners vinden het gemiddeld ook belangrijk dat een Nationaal Landschap een goed wandel- en fietsnetwerk heeft. De fietspaden moeten bovendien goed onderhouden en vrijliggend zijn en er moet een goede recreatieve bewegwijzering zijn, evenals informatieborden. Ook kronkelige en onverharde paden worden gewaardeerd. Het voorkomen van zeldzame planten en dieren kan de belevingswaarde verhogen. De bewoners zijn het gemiddeld in zekere mate eens met de stelling dat er gebieden zijn binnen een Nationaal Landschap die afgesloten mogen zijn voor de mens en waar de natuur haar gang kan gaan. Minder belangrijk vinden de bewoners dat ze overal met de auto moeten kunnen komen. Ook vrij kamperen wordt gemiddeld minder nodig gevonden. Locaties reserveren binnen een Nationaal Landschap waar evenementen worden gehouden, wordt ook gemiddeld minder noodzakelijk gevonden.

Afb. 7 Gemiddeld belang op 7-puntschaal (1=oneens en 7=eens) t.a.v. wensen in beleving

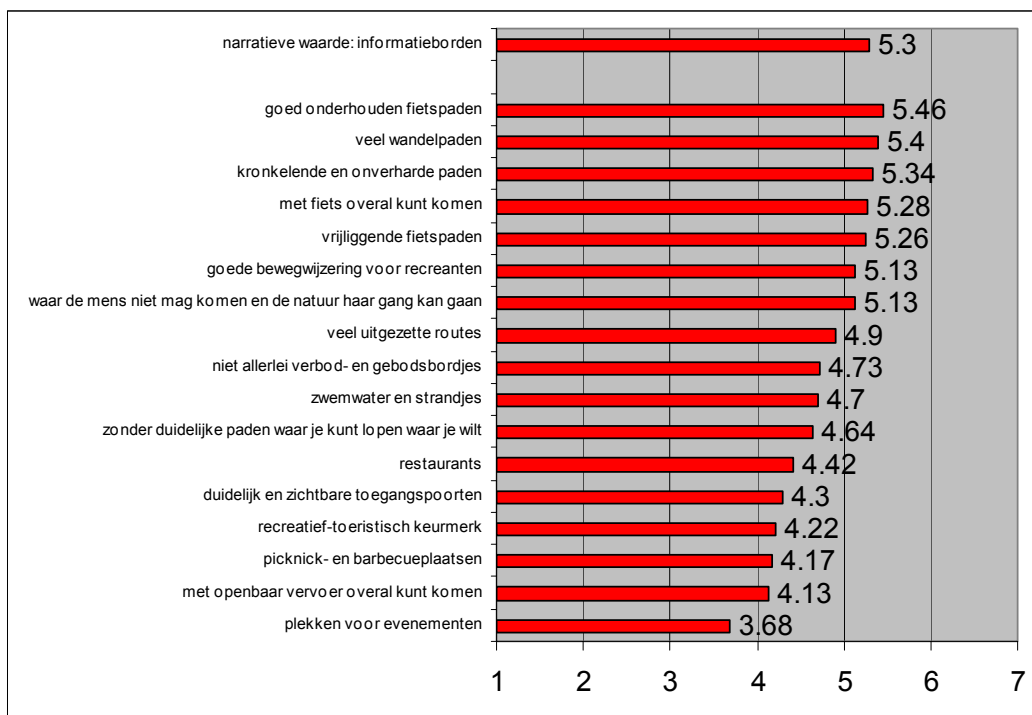
De gemiddelde scores op de stellingen laten zien dat er meer wensen zijn ten aanzien van de gebruikswaarde (4,86) dan ten aanzien van de belevingswaarde (4,61). De stelling die gemiddeld het meest aanspraak bij de belevingswaarde is dat een Nationaal

Landschap gebieden moet hebben met verschillende planten en dieren. Dit wordt gevolgd door de stelling dat er stille gebieden moeten zijn. Bij de gebruikswaarde is de stelling dat de fietspaden goed moeten worden onderhouden, het meest populair. Dit wordt gevolgd door de wens van veel wandelpaden.

Ik zou graag minder borden met alleen maar verboden zien, ik heb persoonlijk meer met borden waarop met name staat wat je wel mag doen in een gebied. Uiteraard kunnen de verboden dan complementair worden vermeld. Dit heeft een vriendelijker karakter en zal leiden tot positievere bejegening van de gedane mededeling. Is gespot in Toronto (Canada) en werk daar goed.

Man, 34 jaar

Bij deze wensen wordt in feite gevraagd hoe een ideaal Nationaal Landschap er uit zou moeten zien. Het zou interessant zijn om te onderzoeken in hoeverre het aanbod daadwerkelijk al voldoet aan deze wensen. Dit valt echter buiten het doel van dit project.

Afb. 8 Gemiddeld belang op 7-puntschaal (1=oneens en 7=eens) t.a.v. wensen in gebruik

Ook de inrichtingswensen kunnen verschillen per motief. In de tabellen 27 en 28 staan de (meestal zwakke) relaties tussen een aantal inrichtingswensen met betrekking tot de belevingswaarde, gebruikswaarde en narratieve waarde en de motieven.

Hoe meer de bewoners kiezen (tabel 27) voor het motief “gezelligheid” of het motief “uitdaging”, hoe minder belang ze hechten aan stilte, horizonvervuiling, weinig aanwezige recreanten, zeldzame planten en dieren, omgewaaide bomen en kreupelhout, verschillende soorten planten en dieren of paarden of koeien in de wei.

Tabel 27 Correlatie* tussen inrichtingswensen mbt belevingswaarde en motieven

Belevingswaarde	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Liefhebbers	Uitdaging
Stil, geen geluid van provinciale- of snelweg of spoorlijn	0/-	0/+	0/+	0/+	0/-
geen hoge gebouwen, hoogspanningsleidingen of windturbines	0/-	0/+	0/+	.	0/-
weinig recreanten	0/-	0/+	0/+	0/+	0/-
Zeldzame planten en dieren	0/-	0/-	0/+	0/+	0/-
omgewaaide bomen en kreupelhout	0/-	.	0/+	0/+	0/-
Struiken, moeilijk doordringbaar en ruig	0/-	.	0/+	0/+	.
netjes, verzorgd, regelmatig onderhoud	0/+	.	0/-	0/-	.
verschillende soorten planten en dieren	0/-	.	0/+	0/+	0/-
Paarden of koeien in de wei	0/-	.	0/+	0/+	0/-

* significant op 0,01 niveau

De bewoners die vaker met het motief “gezelligheid” gaan recreëren, hebben meer een voorkeur voor netjes, verzorgde en regelmatig onderhouden natuur en juist niet voor struiken en moeilijk doordringbaar en ruige natuur. De bewoners die vaker met het motief “interesse” gaan recreëren, hebben precies de tegenovergestelde voorkeuren ten opzichte van de “gezelligheidsmensen”. Dit geldt ook voor de bewoners die vaker met het motief “natuur liefhebben” gaan recreëren. Bij deze groep is er echter geen samenhang gevonden met horizonvervuiling. Deze samenhang is wel gevonden met bewoners die vaker met het motief “er tussen uit” gaan recreëren. Zij willen vaker geen horizonvervuiling, wel stilte en weinig recreanten. Opvallend is dat ze minder belang hechten aan het voorkomen van zeldzame planten en dieren in hun Nationaal Landschap.

In het algemeen lijkt de belevingswaarde iets minder een rol te spelen bij de bewoners die meer kiezen voor de motieven “gezelligheid” en “uitdaging” dan bewoners die iets meer kiezen voor de motieven “er tussen uit”, “interesse” en “liefhebbers”.

Tabel 28 Correlatie* tussen inrichtingswensen mbt gebruiks- en narratieve waarde en motieven

Gebruikswaarde	Gezelligheid	Tussen uit	Interesse	Liefhebbers	Uitdaging
Veel wandelpaden	0/-	0/+	0/+	0/+	0/-
met auto overal kunt komen	+	0/-	0/-	0/-	0/+
openbaar vervoer overal kunt komen	0/+
recreatief-toeristisch keurmerk	0/+	.	.	.	0/+
Veel uitgezette routes	0/+	0/+	0/-	.	.
goed onderhouden fietspaden	.	0/+	.	.	0/-
Vrijliggende fietspaden	0/-
Restaurants	+	.	0/-	0/-	0/+
plekken voor evenementen	+	0/-	0/-	0/-	0/+
zonder duidelijke paden waar je kunt lopen waar je wilt	.	.	.	0/+	.
waar de mens niet mag komen en de natuur haar gang kan gaan	0/-	0/+	0/+	.	0/-
kronkelende en onverharde paden	0/-	.	0/+	0/+	0/-
picknick- en barbecueplaatsen	+	.	0/-	0/-	0/+
vrij kamperen	0/+	0/-	0/-	0/-	0/+
goede bewegwijzering voor recreanten	0/+	0/+	.	.	.
Zwemwater en strandjes	0/+	.	0/-	0/-	0/+
<i>Narratieve waarde</i>					
Informatieborden	0/-	.	0/+	0/+	0/-

*significant op 0,01 niveau

Ook tussen de inrichtingswensen die meer met de gebruikswaarde (tabel 28) te maken hebben en de motieven zijn (meestal zwakke) relaties gevonden.

Bewoners die vaker met het motief “gezelligheid” gaan recreëren, zijn het meer eens met de stellingen dat je in een Nationaal Landschap met de auto overal moet kunnen komen, ruimte moet zijn voor restaurants en plekken voor evenementen en picknick- en barbecueplaatsen. Ze hebben iets meer voorkeur dat je met het openbaar vervoer overal moet kunnen komen en dat het Nationaal Landschap een recreatief-toeristisch keurmerk krijgt en er strandjes zijn. Ook vrij kamperen en een goede bewegwijzering voor recreanten is iets meer hun wens. Ze zijn het iets minder eens met de stelling dat een Nationaal Landschap veel wandelpaden moet hebben of kronkelende en onverharde paden. Ook zijn ze het iets minder eens dat de mens niet overal mag komen en de natuur haar gang kan gaan. Ze hechten ook iets minder belang aan informatieborden in een Nationaal Landschap.

Bewoners die vaker met het motief “er tussen uit” gaan recreëren, zijn het iets meer eens met de stellingen dat in een Nationaal Landschap veel wandelpaden moeten zijn, veel uitgezette routes, goed onderhouden fietspaden en goede bewegwijzering. Ook zijn ze het iets meer eens dat de mens niet overal mag komen en de natuur haar gang kan gaan. Ze zijn het iets minder met de stelling eens dat je met de auto overal moet kunnen komen, er plekken zijn voor evenementen en dat er plekken zijn waar je vrij mag kamperen.

Bewoners die vaker met het motief “interesse” gaan recreëren, zijn het iets meer eens met de stellingen dat in een Nationaal Landschap veel wandelpaden, kronkelende en onverharde paden moeten zijn en informatieborden. Ook zijn ze het iets meer eens dat de mens niet overal mag komen en de natuur haar gang kan gaan. Ze zijn het iets minder met de stelling eens dat je met de auto overal moet kunnen komen, dat er veel uitgezette routes zijn, er plekken zijn voor restaurants en evenementen, barbecue- en picknickplaatsen en dat er plekken zijn waar je vrij mag kamperen. Ook de aanwezigheid van zwemstrandjes vinden ze iets minder belangrijk.

Meer vrijheden om te gaan en staan in de bossen, geen beperkingen opleggen aan recreanten, zo ook voor het wild, dus alle hekwerken weghalen. Mocht het wild zich opgejaagd voelen door recreanten, moet je zorgen dat het wild de ruimte heeft en krijgt om publiek te mijden.

Man, 46 jaar

Bewoners die vaker met het motief “natuur liefhebben” gaan recreëren, zijn het iets meer eens met de stellingen dat in een Nationaal Landschap veel wandelpaden, kronkelende en onverharde paden moeten zijn, maar ook dat er geen duidelijke paden zijn en dat je overal mag komen en er informatieborden aanwezig zijn. Ze zijn het iets minder met de stelling eens dat je met de auto overal moet kunnen komen, er plekken zijn voor restaurants en evenementen, barbecue- en picknickplaatsen en dat er plekken zijn waar je vrij mag kamperen. Ook de aanwezigheid van zwemstrandjes vinden ze iets minder belangrijk.

Bewoners die vaker met het motief “uitdaging” gaan recreëren, zijn het iets meer eens met de stellingen dat je in een Nationaal Landschap met de auto overal moet kunnen komen, dat het Nationaal Landschap een recreatief-toeristisch keurmerk krijgt en er strandjes zijn. Ook zijn ze het iets meer eens met de stelling dat er in een Nationaal Landschap ruimte moet zijn voor restaurants en plekken voor evenementen en vrij kamperen en picknick- en barbecueplaatsen. Ze zijn het iets minder eens met de stelling dat een Nationaal Landschap veel wandelpaden moet hebben, kronkelende en onverharde paden of goed onderhouden, vrij liggende fietspaden. Ook zijn ze het iets minder eens dat de mens niet overal mag komen en de natuur haar gang kan gaan. Ze hechten ook iets minder belang aan informatieborden in een Nationaal Landschap.

Deze verschillende wensen op basis van verschillende motieven, betekent dat bepaalde inrichtingswensen haaks op elkaar staan. Het ligt daarom voor de hand om een recreatieve zonering toe te passen in een Nationaal Landschap. Er is een grote rol weggelegd voor beleidsmedewerkers en bestuurders, maar ook voor landschapsarchitecten hoe deze zonering er precies uit moet komen te zien. Dit kan per Nationaal Landschap anders ingevuld worden, mede omdat de inrichtingswensen en de motieven kunnen verschillen per Nationaal Landschap.

Ik zou het fijn vinden als bewoners wat meer zeggenschap kunnen krijgen over de inrichting van een nationaal landschap

Man, 40 jaar

5.6 Conclusies wensen

Iedereen gaat met een ander motief een Nationaal Landschap bezoeken en ieder mens beleeft een Nationaal Landschap op zijn of haar eigen manier. De wensen moeten dus in een referentiekader gezet worden.

Van de 100 keer dat de bewoners gaan recreëren, doen ze dat gemiddeld 30 keer met het motief om er even tussen uit te zijn. Het motief gezelligheid staat met 24% op de tweede plaats. De uitkomsten bij de motieven interesse en liefhebbers zijn ongeveer gelijk. Het motief uitdaging scoort met 10% als laatste.

De Nationale Landschappen worden door de bewoners veel gebruikt. Een Nationaal Landschap wordt vooral gebruikt om te wandelen en te fietsen, maar ook om te luieren en te zonnen en om de hond uit te laten. Bewoners die vaker met het motief “gezelligheid” of met het motief “er tussen uit” gaan recreëren, trekken er in hun vrije tijd gemiddeld minder vaak op uit in hun Nationaal Landschap. Daarentegen gaan bewoners die vaker het motief “interesse” of het motief “natuur liefhebben” kiezen, er vaker op uit. Bijna 59% van de bewoners is tevreden met het recreatieaanbod in hun Nationaal Landschap. Toch zegt bijna 40% van de bewoners dat er activiteiten zijn die ze niet kunnen ondernemen in een Nationaal Landschap omdat daarvoor de mogelijkheden ontbreken of te weinig ontwikkeld zijn, terwijl ze deze wel willen ondernemen. Het gaat dan vooral om zwemmen in open water, struinen, varen met zeil- of motorboot, kanoën en roeien en barbecuen/picknicken.

De bewoners die vinden dat er wel iets mag veranderen in hun Nationaal Landschap, willen dat er meer bos komt en meer ruige natuurgebieden zonder voorzieningen waar je vrij rond kunt lopen. Ook meer meren en plassen zijn een wens. Ze vinden dat daarvoor het aantal bedrijfsgebouwen verminderd mag worden evenals het aantal wegen. Ook vinden deze bewoners dat grootschalig akker- of weiland mag veranderen in kleinschalig akker- of weiland. De bewoners zijn verdeeld over het voorstel om wilde, niet toegankelijke natuurgebieden te realiseren. Evenveel bewoners vinden dat er meer hiervan mag komen als ook dat deze vorm mag afnemen.

De inrichtingswensen zijn verschillend per motief. Het lijkt er op dat de inrichtingswensen van de mensen met het motief “gezelligheid” vaak overeenkomen met het motief “uitdaging”. Deze wensen zijn vaak tegengesteld aan de wensen van de mensen met de motieven “interesse” en “liefhebber”. Een verklaring hiervoor zou kunnen liggen in het feit dat de mensen met de motieven “gezelligheid” en “uitdaging” over het algemeen jonger zijn en lager opgeleid. Mensen met de motieven “interesse” en “liefhebbers” zijn in het algemeen ouder en hoger opgeleid en bestaan vaker uit tweepersoonshuishoudens zonder thuiswonende kinderen. De wensen van de mensen met het motief “er tussen uit” zit vaak tussen deze twee uitersten in. Het ligt daarom voor de hand om een recreatieve zonering toe te passen in een Nationaal Landschap.

6 Conclusies en aanbevelingen

6.1 Conclusies

Ruim de helft van alle Nederlanders geeft aan wel eens van het begrip Nationaal Landschap gehoord te hebben. Van deze mensen weet een groot aantal (83%) dat Nederland bepaalde gebieden heeft aangewezen als Nationaal Landschap. Nederlanders denken dat er gemiddeld 13 Nationale Landschappen zijn. Bijna 50% van de Nederlanders denkt dat er niet meer dan 6 Nationale Landschappen zijn. Circa 10% weet dat er 20 Nationale Landschappen zijn.

De bewoners van een Nationaal Landschap zijn zich niet bewust dat ze in een Nationaal Landschap wonen.

De bewoners hebben een positieve houding ten aanzien van het begrip Nationaal Landschap. Ze ondersteunen de definitie maar leggen wel duidelijk andere accenten. Voor de bewoners is het minder belangrijk dat een Nationaal Landschap internationaal uniek moet zijn. Het moet juist voor Nederlandse begrippen waardevol zijn. Het belang van natuur in een Nationaal Landschap vinden ze groter dan cultuurhistorie. Een Nationaal Landschap hoeft echter niet op slot. De bewoners zijn het niet met een beleid eens dat er alleen voor de eigen bevolking mag worden gebouwd. Woningbouw en bedrijvigheid mogen zich ontwikkelen, als er maar rekening wordt gehouden met het kenmerkende van het landschap. Bewoners hebben vooral een beschermende houding ten aanzien van het landschap. Ze vinden het belangrijk om het landschap te beschermen voor generaties na ons.

Gemiddeld genomen waarderen de bewoners het landschap van het Nationaal Landschap waarin ze wonen. Voor de bewoners geeft de status van Nationaal Landschap niet veel extra waarde aan het landschap. Bijna tweederde deel van de bewoners vindt het belangrijk tot zeer belangrijk om te weten hoe het landschap zich in de toekomst gaat ontwikkelen. Vooral omdat de helft van de bewoners zich zorgen maakt over de toestand van het landschap en zich persoonlijk redelijk tot zeer sterk verbonden voelt met het Nationaal Landschap waarin ze wonen.

Het belang van landschap, natuur en cultuurhistorie wordt gemiddeld genomen hoger geacht dan andere belangen. Daarvoor hebben de bewoners ook wel iets voor over. De offerbereidheid van de bewoners is redelijk groot. Het meeste steun geven de bewoners aan het idee om de burger aandeelhouder van een Nationaal Landschap te laten worden en groen kan beleggen als fiscale faciliteit. Ook een groenbijdrage voor de omgeving opnemen in de koopprijs, erfpacht of huurprijs van bedrijventerreinen, vinden de bewoners een goed idee.

Van de 100 keer dat de bewoners gaan recreëren, doen ze dat gemiddeld 30 keer met het motief om er even tussen uit te zijn. Het motief gezelligheid staat met 24% op de tweede plaats. De uitkomsten bij de motieven interesse en liefhebbers zijn ongeveer gelijk. Het motief uitdaging scoort met 10% als laatste.

De Nationale Landschappen worden door de bewoners veel gebruikt. Een Nationaal Landschap wordt vooral gebruikt om te wandelen en te fietsen, maar ook om te

luieren en te zonnen en om de hond uit te laten. Bewoners die vaker met het motief “gezelligheid” of met het motief “er tussen uit” gaan recreëren, trekken er in hun vrije tijd gemiddeld minder vaak op uit in hun Nationaal Landschap. Daarentegen gaan bewoners die vaker het motief “interesse” of het motief “natuur liefhebben” kiezen, er vaker op uit. Bijna 59% van de bewoners is tevreden met het recreatieaanbod in hun Nationaal Landschap. Toch zegt bijna 40% van de bewoners dat er activiteiten zijn die ze niet kunnen ondernemen in een Nationaal Landschap omdat daarvoor de mogelijkheden ontbreken of te weinig ontwikkeld zijn, terwijl ze deze wel willen ondernemen. Het gaat dan vooral om zwemmen in open water, struinen, varen met zeil- of motorboot, kanoën en roeien en barbecuen/picknicken. De bewoners die vinden dat er wel iets mag veranderen in hun Nationaal Landschap, willen meer bos komt en meer ruige natuurgebieden zonder voorzieningen waar je vrij rond kunt lopen. Ook meer meren en plassen zijn een wens. Ze vinden dat daarvoor het aantal bedrijfsgebouwen verminderd mag worden evenals het aantal wegen mag. Ook vinden deze bewoners dat grootschalig akker- of weiland mag veranderen in kleinschalig akker- of weiland. De bewoners zijn verdeeld over het voorstel om wilde, niet toegankelijke natuurgebieden te realiseren. Evenveel bewoners vinden dat er meer hiervan mag komen als ook dat deze vorm mag afnemen.

De inrichtingswensen zijn verschillend per motief. Het lijkt er op dat de inrichtingswensen van de mensen met het motief “gezelligheid” vaak overeenkomen met het motief “uitdaging”. Deze wensen zijn vaak tegengesteld aan de wensen van de mensen met de motieven “interesse” en “liefhebber”. Een verklaring hiervoor zou kunnen liggen in het feit dat de mensen met de motieven “gezelligheid” en “uitdaging” over het algemeen jonger zijn en lager opgeleid. Mensen met de motieven “interesse” en “liefhebbers” zijn in het algemeen ouder en hoger opgeleid en bestaan vaker uit tweepersoonshuishoudens zonder thuiswonende kinderen. De wensen van de mensen met het motief “er tussen uit” zit vaak tussen deze twee uitersten in. Het ligt daarom voor de hand om een recreatieve zonering toe te passen in een Nationaal Landschap.

6.2 Aanbeveling

Gezien de uitkomsten van dit onderzoek, moet het criterium dat er alleen gebouwd mag worden voor de eigen bevolkingsgroei - het migratiesaldo nul - en voor de bestaande bedrijvigheid, nader overwogen worden. Het landschap moet wel leidend blijven bij ontwikkelingen.

Het kenmerkende van een landschap is voor de bewoners zeer belangrijk. Per Nationaal Landschap zou onderzocht moeten worden wat de bewoners onder het kenmerkende verstaan.

Provincies zouden per Nationaal Landschap een kaart moeten maken waarop staat aangegeven waar de voor Nederlandse begrippen zeldzame cultureel-historische plekken liggen. Op deze kaart moeten ook de biodiversiteit worden vermeld evenals

recreatief gebruik en kwaliteit. Deze kaart levert inzicht waarom het Nationaal Landschap bijzonder is.

Er is een grote rol weggelegd voor beleidsmedewerkers en bestuurders, maar ook voor landschapsarchitecten om een recreatieve zonering te ontwerpen waarbij rekening wordt gehouden met de motieven om te gaan recreëren en de daarbij horende inrichtingswensen. Dit kan per Nationaal Landschap anders ingevuld worden, mede omdat de inrichtingswensen en de motieven kunnen verschillen per Nationaal Landschap.

Uit het onderzoek blijkt de betrokkenheid van de bewoners. Hierdoor is het van groot belang dat de bewoners op de hoogte worden gesteld van de ontwikkelingen met betrekking tot een Nationaal Landschap. Het samen met de bevolking opzetten van een landschapsplan kan daarbij helpen.

De verantwoordelijkheid en offerbereidheid lijken redelijk groot te zijn. Het verdient dan ook aanbeveling om maatregelen betreffende ontwikkeling en beheer van het Nationaal Landschap verder uit te werken en dit goed met de bevolking te communiceren.

Dit onderzoek heeft zich gebogen over het gemiddelde oordeel van de bewoners van alle Nationale Landschappen. Dit oordeel kan uiteraard per Nationaal Landschap sterk verschillen. Het lijkt dan ook goed om de houding en wensen per Nationaal Landschap te onderzoeken. De data die voor dit project verzameld zijn, kunnen daarbij helpen.

Literatuur

Berg, A.E. van den & T. Casimir. 2002. Landschapsbeleving en cultuurhistorie. Een theoretische en empirische verkenning van de invloed van cultuurhistorie op de beleving van het landschap. Alterra-rapport 582. Reeks Belevingsonderzoek nr. 2 Enkele vragen uit overgenomen.

Boer, T.A. & R. Schulting. 2002. Zorg(en) voor natuur. Draagvlak voor natuur en natuurbeleid in 2001. Alterra-rapport 453.

Buijs, A.E., T.A. de Boer e.a. 2004. Gevoelrendement van natuurontwikkeling langs de rivieren. Alterra-rapport 868. Reeks belevingsonderzoek nr. 9.

Buijs, A.E., J.F. Coetier, P. Filius en M.B. Schöne. 1998. Graadmeters sociaal draagvlak en beleving. Werkdocument DLO-Natuurplanbureau-onderzoek. Wageningen.

Buijs, A.E. & C.M. Volker 1997. Publiek draagvlak voor natuur en natuurbeleid. Rapport 546, Staring Centrum, Wageningen.

Gerritsen, E. & M. Goossen, 2003. Beoordeling van recreatieve belevingsferen door inwoners van Apeldoorn, een onderzoek naar de wensen van inwoners van de gemeente Apeldoorn over het toekomstige gebruik en beleving van de Groene Mal. Wageningen, Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte. Alterra rapport 891

Goossen, C.M., F. Langers en J.F.A. Lous, 1997. Indicatoren voor recreatieve kwaliteiten in het landelijk gebied. Wageningen, DLO-Staring Centrum. Rapport 584

Langers, F. & J. Vreke. 2003. Het meten van natuurbesef. Werkdocument 2003/26

Lengkeek, J., 200. De wereld in lagen : sociaal-ruimtelijke analyse nader verklaard Notes Inaugurele rede Wageningen Universiteit, 5 december 2002 Wageningen. Wageningen Universiteit

Reneman, D.D., M. Visser, E. Edelmann, 1999. Mensenwensen : de wensen van Nederlanders ten aanzien van natuur en groen in de leefomgeving, Hilversum, Intomart

Bijlage 1 Vragenlijst

Deel A

Het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit wil weten hoe bekend de bevolking is met aantrekkelijke of specifieke landschappen in Nederland. Wij willen u daar graag maximaal 10 vragen over stellen.

1 Heeft u wel eens gehoord van het begrip Nationaal Park?

0 ja, wel eens van gehoord

0 nee (ga door naar vraag 4)

2 Weet u of Nederland Nationale Parken heeft?

0 ja

0 nee (ga door naar vraag 4)

0 weet niet (ga door naar vraag 4)

3 Kunt u aangeven hoeveel Nationale Parken er in Nederland zijn?

0 aantal

0 weet niet

4 Heeft u wel eens gehoord van het begrip Nationaal Landschap?

0 ja, wel eens van gehoord

0 nee (ga door naar vraag 7)

5 Weet u dat Nederland bepaalde gebieden heeft aangewezen als Nationaal Landschap?

0 ja

0 nee (ga door naar vraag 7)

0 weet niet (ga door naar vraag 7)

6 Kunt u aangeven hoeveel Nationale Landschappen er in Nederland zijn aangewezen?

0 aantal

0 weet niet

Tot slot wil ik enkele algemene vragen stellen

7 Wat is uw leeftijd?

0jaar

0 geen antwoord

8 Wat is uw geslacht?

0 man

0 vrouw

0 geen antwoord

9 Wat is uw hoogst voltooide opleiding?

0 lagere school of LBO

0 middelbare school of MBO

0 HBO of universiteit

0 geen antwoord

10 Wat is uw postcode?

0

0 ..

0 geen antwoord

Deel B

Het kabinet geeft sommige gebieden de status van 'Nationaal Landschap', mooi om in te wonen en van groot belang voor toerisme en recreatie. Circa 20% van Nederland is door de overheid aangewezen als Nationaal Landschap, zoals Het Groene Hart, de Veluwe, Hoeksche Waard, Heuvelland en Zuidwest Zeeland. Nationale landschappen zijn bijzondere gebieden met cultuurhistorie, natuur en recreatiegebieden maar ook met dorpen, industriegebieden, landbouw en wegen. U woont ook in een Nationaal Landschap.

1 Wist u dat u in een Nationaal Landschap woont?

- 0 ja
- 0 nee

2 Bent u er mee eens dat bepaalde gebieden in Nederland extra bescherming en stimulans nodig hebben in de vorm van een Nationaal Landschap?

- 0 ja
- 0 nee
- 0 weet niet

3 De overheid omschrijft Nationale Landschappen als landschappen met internationaal zeldzame, unieke en nationaal kenmerkende eigenschappen. Hoe belangrijk vindt u het dat een Nationaal Landschap onderstaande kenmerken bezit?

Een Nationaal Landschap moet:	Niet van belang						Heel erg belangrijk
cultuurhistorische waarden (forten, terpen, kastelen, molens etc.) bezitten	0	0	0	0	0	0	0
een internationaal zeldzaam landschap zijn	0	0	0	0	0	0	0
grote betekenis voor de natuur hebben	0	0	0	0	0	0	0
recreatief aantrekkelijk zijn	0	0	0	0	0	0	0
Een voor Nederlandse begrippen waardevol landschap hebben	0	0	0	0	0	0	0
Openbaar toegankelijk zijn	0	0	0	0	0	0	0

4 Bent u bekend met het landschap waarin u woont?

In het								heel erg
geheel niet								goed
	0	0	0	0	0	0	0	

5 Hoe aantrekkelijk vindt u het landschap in het Nationaal Landschap waar u woont?

In het								heel
geheel niet								erg
	0	0	0	0	0	0	0	

6 Hoe vaak trekt u in uw vrije tijd erop uit in het Nationaal Landschap waar u woont?

Ongeveer maal per jaar (0 = nooit; 365 = elke dag)

7 Heeft u zelf herinneringen die te maken hebben met het Nationaal Landschap waarin u woont?

Heel								heel
weinig								veel
	0	0	0	0	0	0	0	

8 Voelt u zich persoonlijk verbonden met het Nationaal Landschap waarin u woont?

In het								heel erg
geheel niet								sterk
	0	0	0	0	0	0	0	

9 Maakt het voor u uit hoe het Nationaal Landschap waarin u woont zich in de toekomst ontwikkelt?

nee, interesseert								ja, vind ik
me niet								heel belangrijk
	0	0	0	0	0	0	0	

10 In hoeverre heeft het landschap in uw woonomgeving meer waarde voor u, omdat het landschap de status van Nationaal Landschap heeft?

Maakt voor mij niet uit	Maakt voor mij zeker uit
0 0 0 0 0 0 0	0

11 Hoe lang woont u al in de regio waar uw woning is?
0jaar (bij minder dan 10 jaar door naar vraag 13)

12 Het landschap in het landelijk gebied verandert. Wilt u aangeven of u in de afgelopen 10 jaren veranderingen heeft waargenomen **buiten de bebouwde kom** nabij uw woning. Wilt u daarna aangeven in hoeverre u dit goed dan wel slecht vindt (of neutraal). Indien u bij verandering “weet niet” hebt ingevuld, dan hoeft u bij “oordeel” niets in te vullen.

	Verandering			Oordeel		
	weet niet	nee	ja	Slecht	neutraal	goed
Aantal woningen	0	0	0	0	0	0
Aantal bedrijventerreinen	0	0	0	0	0	0
Hoeveelheid geluid	0	0	0	0	0	0
Aantal wegen	0	0	0	0	0	0
Aantal fiets- en wandelpaden	0	0	0	0	0	0
Aantal recreatieve voorzieningen (golfbanen, picknickplaatsen etc.)	0	0	0	0	0	0
Beheer van het landschap	0	0	0	0	0	0
Aantal recreanten/toeristen	0	0	0	0	0	0
Aantal afrasteringen/hekken	0	0	0	0	0	0
Hoeveelheid bos en natuur	0	0	0	0	0	0
Onderhoud aan gebouwen	0	0	0	0	0	0
Aantal stallen	0	0	0	0	0	0
Aantal locaties met verkoop van streekproducten	0	0	0	0	0	0
Aantal boerderijcampings	0	0	0	0	0	0

13 Mensen kijken op verschillende manieren tegen de ontwikkeling van het landschap aan in Nederland. Hieronder staan vijf uitspraken die hier over gaan. De uitspraken zijn algemeen gesteld en gaan niet specifiek over uw Nationaal Landschap. Wilt u aangeven in hoeverre u het eens of oneens bent met de uitspraken?

	Zeer oneens						Zeer eens					
Ik maak me ongerust over de toestand van het landschap in Nederland	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Al die aandacht voor het landschap is overdreven	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
We maken ons teveel zorgen over de toekomst van het landschap in Nederland	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
De overheid geeft te weinig geld uit aan landschapsbehoud en landschapsontwikkeling	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Voor een mooi landschap ga ik wel naar het buitenland	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	

14 Mensen kunnen verschillende redenen hebben waarom ze bescherming van een landschap belangrijk vinden. Hieronder staan mogelijke redenen vermeld. Hoe belangrijk vindt u de volgende redenen om een landschap te beschermen?

Bescherming van een landschap is	Zeer oneens						Zeer eens					
Een religieuze plicht	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
een plicht van ons aan onze kinderen.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
een plicht aan alle planten en dieren, ook als het niet nuttig is voor de mens	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
belangrijk omdat ik dan zelf kan genieten van mooi en rustgevend landschap.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
belangrijk voor het voortbestaan van de mensheid.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
alleen belangrijk als het nuttig is voor de mensen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	

15 Wij willen u een aantal stellingen voorleggen met betrekking tot het Nationaal Landschap waarin u woont. Kunt u aangeven in hoeverre u het met de stelling eens bent?

	Zeer oneens						Zeer eens					
In mijn Nationaal Landschap mag alleen gebouwd worden voor de bevolking uit mijn dorp of stadje	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Woningbouw moet ondergeschikt zijn aan de kwaliteit van het landschap in mijn Nationaal Landschap	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Stadjes en dorpjes horen niet in mijn Nationaal Landschap	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Bij uitbreiding van bedrijven en woningbouw moet altijd het kenmerkende van het landschap gehandhaafd of versterkt worden	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	

In mijn Nationaal Landschap moet het belang van landschap en natuur groter zijn dan van landbouw	0	0	0	0	0	0	0
In mijn Nationaal Landschap moet het agrariërs financieel aantrekkelijker gemaakt worden om aan landschapsbeheer te doen.	0	0	0	0	0	0	0
In mijn Nationaal Landschap mogen alleen bestaande bedrijven uitbreiden	0	0	0	0	0	0	0
Uitbreiding van bedrijven mag nooit ten koste gaan van landschap en natuur	0	0	0	0	0	0	0
In mijn Nationaal Landschap moet het belang van landschap en natuur groter zijn dan van bedrijvigheid	0	0	0	0	0	0	0
De status van "Nationaal Landschap" kan helpen bij regionale ontwikkeling	0	0	0	0	0	0	0
Ik vind het niet erg dat in mijn Nationaal Landschap de plaatselijke bakker, slager of supermarkt mogelijk verdwijnt als alleen voor de eigen bevolking van een dorp of stadje mag worden gebouwd	0	0	0	0	0	0	0
Economische ontwikkelingen zijn belangrijker dan het behouden of versterken van de kenmerkende eigenschappen van een Nationaal Landschap	0	0	0	0	0	0	0
In mijn Nationaal Landschap moet het belang van landschap en natuur groter zijn dan van recreatie en toerisme	0	0	0	0	0	0	0
Ik vind het goed dat er meer recreatieve voorzieningen komen in mijn Nationaal Landschap	0	0	0	0	0	0	0
Bestaande kampeer- en bungalowparken mogen uitbreiden zodat meer toeristen van mijn Nationaal Landschap kunnen genieten	0	0	0	0	0	0	0
Bij ontwikkelingen op het gebied van recreatie en toerisme moet altijd het kenmerkende van het landschap opgenomen worden in de plannen	0	0	0	0	0	0	0
Natuurontwikkeling mag alleen als het de kenmerkende eigenschappen van mijn Nationaal Landschap versterkt.	0	0	0	0	0	0	0
In mijn Nationaal Landschap moet een evenwichtige ontwikkeling zijn tussen woningbouw, bedrijvigheid, landbouw, landschap, natuur, cultuurhistorie, recreatie	0	0	0	0	0	0	0

16 Ik noem u een aantal organisaties. Kunt u aangeven of u lid bent van of geld geeft aan deze organisaties?
(meer antwoorden mogelijk)

- 0 Boerenorganisatie (LTO)
- 0 Agrarische Natuurverenigingen
- 0 Vereniging Natuurmonumenten
- 0 Stichting Natuur en Milieu
- 0 Provinciale Landschappen (in Friesland It Fryske Gea)

- 0 Provinciale Stichting Landschapsbeheer
- 0 Landschapsbeheer Nederland
- 0 Vogelbescherming
- 0 Vrienden van het Platteland
- 0 IVN/ vereniging voor natuur- en Milieueducatie
- 0 Cultuurhistorische Verenigingen
- 0 anders, namelijk.....
- 0 geen van allen

17 Verricht u zelf wel eens vrijwilligerswerk in of voor het landschap?

- 0 ja
- 0 nee (ga naar vraag 19)

18 Wat voor vrijwilligerswerk doet u?
(meer antwoorden mogelijk)

- 0 natuur en landschap onderhouden (bijvoorbeeld bomen knotten)
- 0 weidevogelbescherming
- 0 inventarisatie van dier- of plantsoorten
- 0 geven van natuureducatie (bijvoorbeeld lezingen, excursies)
- 0 bestuurlijk werk voor een natuur- of landschapsorganisatie
- 0 anders, namelijk.....

19 Bewoners, ondernemers en instanties kunnen bijdragen aan de financiering van investeringen in en beheer van het landschap. Hieronder volgen een aantal mogelijkheden. Wilt u per mogelijkheid aangeven in hoeverre u dit een goed idee vindt?

	geen goed idee	hangt van de hoogte van de bijdrage af	goed idee	weet niet
Een groenbijdrage voor de omgeving opnemen in de koopprijs, erfpacht of huurprijs van bedrijventerreinen	0	0	0	0
Heffing op winst van horeca- en recreatieondernemers.	0	0	0	0
Oprichten van bewonersverenigingen die bij boeren het recht huren op vrij uitzicht, landschapsonderhoud en toegankelijkheid.	0	0	0	0
Instellen of verhoging van toeristenbelasting;	0	0	0	0
Betaald parkeren op transferia in Nationale landschappen.	0	0	0	0
Belanghebbende burger wordt aandeelhouder van een Nationaal Landschap en kan groen beleggen als fiscale faciliteit.	0	0	0	0
Aan het bezit van een woning in een wijk grenzend aan een Nationaal Landschap wordt een betaald lidmaatschap gekoppeld van een vereniging voor agrarisch natuur- en	0	0	0	0

landschapsbeheer.

Bewoners in het bezit van een woning in een wijk grenzend aan een Nationaal Landschap leveren een bijdrage als vrijwilliger bij het landschapsbeheer.	0	0	0	0
---	---	---	---	---

Heffing op gemeentelijke belasting voor landschapsbeheer	0	0	0	0
--	---	---	---	---

20 Bent u of uw partner werkzaam of werkzaam geweest in de agrarische sector in het Nationaal Landschap waar u woont?

0 ja

0 nee

21 Heeft of had u of uw partner een eigen bedrijf dat gevestigd is in het Nationaal Landschap waar u woont?

0 ja

0 nee

22 Bent u werkzaam bij de gemeentelijke-, provinciale of Rijksoverheid?

0 ja

0 nee

Deel C

23 Iedereen gaat met een ander motief recreëren. De onderstaande vijf verhaaltjes gaan over deze verschillende motieven. Wilt u ze rustig doorlezen en daarna de vragen beantwoorden

Wilt u aangeven welk percentage elk van de 5 motieven op u van toepassing is als u gaat recreëren?

(Let op: bij elkaar opgeteld moet het 100% zijn)

Gezelligheid%
Er tussen uit%
Interesse%
Liefhebber%
Uitdaging%
Totaal	100%

24 Welke activiteiten onderneemt u zoal als u in het Nationaal Landschap rond uw woning gaat recreëren?

(meer antwoorden mogelijk)

- wandelen
- fietsen
- paardrijden
- joggen/hardlopen
- mountainbiken
- skeeleren
- struinen (dwz niet over paden door de natuur lopen)
- vissen
- zwemmen in open water
- varen met zeil- of motorboot
- kanoën en roeien
- barbecuen/picknicken
- spelen met de kinderen
- hond uitlaten
- luieren, zonnen
- natuurstudie
- kamperen

- recreër nooit

- anders, namelijk.....

25 Als u onderstaande lijst met activiteiten bekijkt, zijn er dan activiteiten die u in het Nationaal Landschap rond uw woning niet kunt ondernemen omdat daarvoor de mogelijkheden ontbreken of te weinig ontwikkeld zijn, terwijl u deze wel wilt ondernemen?

Ja, namelijk:

wandelen

fietsen

paardrijden

joggen/hardlopen

mountainbiken

skeeleren

struinen (dwz niet over paden door de natuur lopen)

vissen

zwemmen in open water

varen met zeil- of motorboot

kanoën en roeien

barbecuen/picknicken

spelen met de kinderen

hond uitlaten

luieren, zonnen

natuurstudie

kamperen

anders, namelijk.....

nee, kan alles wat ik wil ondernemen

recreër nooit

26 Vindt u dat het Nationaal Landschap rond uw woning niet of wel moet veranderen om voor u aantrekkelijker te worden?

nee, er hoeft niets te veranderen (door naar vraag 28)

ja, er mag wel iets veranderen

27 Wij willen graag inzicht hebben in wat u veranderd wilt zien in uw Nationaal Landschap. In het schema hieronder staat een aantal mogelijkheden.

In de tweede kolom kunt u door middel van een kruisje aangeven waar u in uw Nationaal Landschap meer van zou willen hebben. De ruimte in een Nationaal Landschap is echter beperkt. Daarom vragen wij u voor elke mogelijkheid die u meer wenst een andere mogelijkheid in te leveren. De te in te leveren mogelijkheid kruist u aan in de derde kolom.

Wanneer u klaar bent, moet het aantal kruisjes in de tweede kolom dus gelijk zijn aan het aantal kruisjes in de derde kolom.

Eerste kolom	Tweede kolom	Derde kolom
Veranderingen in uw Nationaal Landschap	Zou ik meer van willen	Zou ik willen inleveren
Wegen	0	0
Woningen	0	0
Bedrijfsgebouwen	0	0
Bossen	0	0
Heidevelden of zandverstuivingen	0	0
Meren en plassen	0	0
Grootschalig akkerland	0	0
Grootschalig weiland	0	0
Kleinschalig akker en weiland	0	0
Wilde natuurgebieden zonder invloed van de mens	0	0
Ruige natuurgebieden zonder voorzieningen waar je vrij rond kunt lopen	0	0
Landgoederen of buitenplaatsen	0	0
Parken in stad en dorp	0	0

28 Een Nationaal Landschap is belangrijk voor recreatie en toerisme. Kunt u aangeven wat uw wensen zijn ten aanzien van de inrichting van het Nationaal Landschap waarin u woont?

Mijn Nationaal Landschap moet:	Zeer oneens							Zeer eens						
Gebieden hebben waar het stil is en waar je bijvoorbeeld geen geluid hoort van een provinciale- of snelweg of spoorlijn	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Gebieden hebben waar je geen hoge gebouwen, hoogspanningsleidingen of windturbines ziet	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
veel wandelpaden hebben zodat er veel keuze is waar te wandelen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Gebieden hebben waar nog weinig recreanten komen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Een wegennet hebben zodat je overal met de auto kunt komen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Een openbaar vervoer systeem hebben zodat je overal kunt komen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Een fietsnetwerk hebben zodat je overal met de fiets kunt komen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
duidelijk en zichtbare toegangspoorten hebben	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
voldoen aan een recreatief-toeristisch keurmerk	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	

veel uitgezette routes hebben voor wandelen, fietsen, kanoën, varen, paardrijden, skeeleren	0	0	0	0	0	0	0
goed onderhouden fietspaden hebben	0	0	0	0	0	0	0
vrijliggende fietspaden hebben	0	0	0	0	0	0	0
informatieborden over het gebied hebben waarop staat uitgelegd hoe het landschap is ontstaan, welke planten en dieren er zijn etc.	0	0	0	0	0	0	0
restaurantjes hebben waar je kunt eten en drinken	0	0	0	0	0	0	0
Plekken hebben waar evenementen worden georganiseerd	0	0	0	0	0	0	0
Gebieden hebben zonder duidelijke paden waar je kunt lopen waar je wilt	0	0	0	0	0	0	0
zeldzame planten en dieren hebben	0	0	0	0	0	0	0
Gebieden hebben waar omgewaaide bomen en kreupelhout blijven liggen	0	0	0	0	0	0	0
Gebieden hebben met veel struiken, waardoor het moeilijk doordringbaar en ruig is	0	0	0	0	0	0	0
Er netjes en verzorgd uitzien en waar je kunt zien dat er regelmatig onderhoud wordt gepleegd	0	0	0	0	0	0	0
Gebieden hebben waar de mens niet mag komen en de natuur haar gang kan gaan	0	0	0	0	0	0	0
niet allerlei verbod- en gebodsbordjes hebben	0	0	0	0	0	0	0
kronkelende en onverharde paden hebben	0	0	0	0	0	0	0
verschillende soorten planten en dieren hebben	0	0	0	0	0	0	0
picknick- en barbecueplaatsen hebben	0	0	0	0	0	0	0
Mogelijkheden bieden om vrij te kamperen	0	0	0	0	0	0	0
goede bewegwijzering voor recreanten hebben	0	0	0	0	0	0	0
paarden of koeien in de wei hebben	0	0	0	0	0	0	0
zwemwater en strandjes hebben	0	0	0	0	0	0	0

29 Hoeveel mensen wonen er in uw huishouden (incl. uzelf)?

0 aantal volwassenen:.....

0 aantal kinderen:.....

30 Wat is de leeftijd van het jongste thuiswonende kind?

0jaar

0 geen kinderen

31 Is er een auto aanwezig in uw huishouden?

0 ja

0 nee

32 Ligt het bruto jaarlijkse inkomen van het gehele huishouden boven of onder modaal (dat is € 29.500,-)?

- 0 boven modaal
- 0 onder modaal
- 0 weet niet
- 0 wil niet zeggen

33 Dit is het einde van de vragenlijst. Hartelijk dank voor uw medewerking. Eventuele opmerkingen kunt u hieronder kwijt.